

Listy

Ročník 31
Cena 30 Kč / 1,20 €

4
2024

SLOVÁKOV A ČECHOV, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Igor Otčenáš – Jozef Gertli – Nechcem byť s každým zadobre • Vladimír Dubeň – Boris Kudlička – V každej z mojich realizácií je nejaký osobný príbeh • Jarmila Wankeová – O cestovaní s profesionálmi • Iva Poláková – Masarykovci a Turiec • Peter Kozma – Hongkong – festival obchodu s elektronikou • Igor Otčenáš – Slovenská a česká knižnica • Ľuboslav Moza – Dušan Sekela • Dominika Paštéková – Prolog o kocúrovi • Peter Cabadaj – Život a umelecká kariéra spojená s Rímom (Storočnica narodenia Ladislava Pudiša) • Príloha Študentské listy – Kryštof Vyleťal – Síla víry •

Výber zo slovenských programov na apríl a máj 2024

Programy DOMUS SM v ČR z.s.
a Slovenského inštitútu v Prahe a Bona Fide

Vážení čitatelia mesačníka!

Vzhľadom na zdraženie poštovného, a tým pádom oneskorené zasielanie mesačníka, prosíme záujemcov o programy, aby ich sledovali na www.klubsk.net Aktuality. Listy Slovákov a Čechov... s programom sú na webe vždy od 9. každého mesiaca. Pravidelné informácie po nadviazaní kontaktu na eva.zz@email.cz; anele@seznam.cz. Ďakujeme! Redakcia DOMUS SM v ČR, z. s.

18. apríla 14 hod.

Gymnázium Broumov

České krajiny a Slovensko v 20. storočí. Národnostné menšiny, ich zvyky a tradície

Pripravili PhDr. Helena Nosková a Mgr. Šárka Rambousková. Pripravil DOMUS SM v ČR vďaka finančnej podpore MŠMT.

24. dubna 19 hod.

Slovenský inštitút v Prahe, Hybernská 1, Praha 1

Dušo Martinček – Nieкто sa nájde

Host: Dušo Martinček, moderuje: Jakub Pavlovský

25. apríla – 31. mája

Slovenský inštitút v Prahe, Hybernská 1

Výstava Heroines: Moja osobná ženská hrdinka

Súčasná tvorba deviatich slovenských umelkýň v kurátorskej koncepcii Kataríny Báľeš Janáčkovej.

Vystavujúce autorky:

Tero Abaffy, Lucia Dovičáková, Jana Farmanová, Svetlana Fialová, Silvia Krivošíková, Dominika Kováčiková, Margaréta Petrzalová, Martina Rötlingová, Ivana Šáteková

13. mája 9.00–15.00 hod.

Muzeum Karlovy Vary

Workshop venovaný národnostným menšinám na Karlovarsku

Predstavená bude slovenská menšina v prezentácii o Slovákoch na Karlovarsku v archívnych prameňoch, v príspevku Heleny Pačesovej Slováci na Karlovarsku v minulosti a dnes a v prezentácii Ludmily Jiráskovej Dotazníkové šetření o názorech majoritní společnosti na národnosti menšiny německou a slovenskou, žijící na Karlovarsku.

VÝSTAVA HEROINES: MOJA OSOBNÁ ŽENSKÁ HRDINKA

Súčasná tvorba deviatich slovenských umelkýň v kurátorskej koncepcii Kataríny Báľeš Janáčkovej.

25. 4. – 31. 5. 2024 | Slovenský inštitút v Prahe, Hybernská 1

Vystavujúce autorky:

Tero Abaffy, Lucia Dovičáková, Jana Farmanová, Svetlana Fialová, Silvia Krivošíková, Dominika Kováčiková, Margaréta Petrzalová, Martina Rötlingová, Ivana Šáteková

Heroines:
My personal
female hero

16. mája 17.00 hod.

Knižnica DNM, Vocelova 602/3, Praha 2

Antonín Dvořák a Slovensko

Slovne-hudobný podvečer k výročiu skladateľa.

Výklad Mgr. Marie Vávrová, moderuje PhDr. Helena Nosková.

Pripravil DOMUS SM v ČR vďaka podpore MK ČR

a Magistrátu hl. m. Prahy.

23.–26. mája 10.00–19.00 hod.

Výstavišťa, Praha Holešovice

Mezinárodní knižní veletrh Svět knihy

Stánok DNM: Prezentácia slovenských kníh, časopisov a CD.

Hostami Sveta knihy budú slovenské spisovateľky Irena Brežná

a Denisa Fulneková a slovenský spisovateľ, redaktor a publicista Peter Juščák.

Uvedené programy pripravené DOMUS SM v ČR sa uskutočnia vďaka finančnej podpore MK ČR, Magistrátu hl. m. Prahy a MŠMT v ČR, ktorú udelili projektom DOMUS SM v ČR.

Slovo redaktora

Vážení a milí čitatelia, menom redakčnej rady v dobe povetkonočnej ďakujem všetkým, ktorí poslali na náš účet členský príspevok. Vďaka príspevkom ste dostali do rúk č. 1–2 a č. 3 v jednej obálke a teraz môžeme zasiať aj samostatne č. 4. Jeho autori písali články a rozhovory hlboko pred Veľkou nocou. Nájdete zaujímavý rozhovor s karikaturistom Jozefom Gertli Danglárom s originálnymi myšlienkami i s ironickými originálnymi kresbami. Veď také aj karikatúry majú byť.

Zaujímavý je obsiahly rozhovor s uznávaným scénografom – svetobežníkom Róbertom Kudličkom, ktorý načas zakotvil aj v Prahe. Je pripravený taktiež obsiahly rozhovor s operným spevákom Petrom Mikulášom, ktorý získal významné ocenenie, ale pre nedostatok počtu stránok v oklieštených Listoch Slovákov a Čechov... bude zaradený do budúceho čísla.

Pripomienka storočnice narodenia slovenského operného speváka žijúceho v Taliansku, avšak narodeného v liptovskej Bešeňovej, je aj dnes dokladom početnosti úspešných Slovákov žijúcich mimo svoju domovinu, ale prinášajúcich jej slávu aj po mnohých rokoch.

Zaujímavý je výber kníh v stálej rubrike Slovenská a česká knižnica. Dočítame sa o autoroch zo staršej a strednej generácie, získame predstavu o ich knihách a možno si ich aj prečítame.

O nedávnej výstave v DNM píše jej autorka. V zaujímavej pasáži popisuje, ako získava predstavy o miestach, ktoré v skutočnosti nikdy nevidela, ale jej ilustrácie k románu M. Bulgakova sú nimi pretkané.

Stretnete sa so stálou dvojstránkou venovanou súčasným slovenským umelcom – publicista, prekladateľ, básnik a veľvyslanec PhDr. Ladislav Volko, PhD. (1944) zanedlho oslávi významné životné jubileum.

Čo sa týka slovenských programov DOMUSu, v tomto mesiaci sa presunuli sčasti mimo Prahu – do Karlových Varov a Broumova. Aj tam žijú Slováci a už roky sme s nimi v kontakte.

V máji uvedieme v DNM hudobne-literárny podvečer venovaný Antonínovi Dvořákovi a jeho vplyvu na Slovensko. Srdečne pozývame!

Ilustrácia: Dominika Sládková Paštěková

OBSAH

Jozef Gertli – Nechcem byť s každým zadobre	2
<i>Igor Otčenáš</i>	
Boris Kudlička – V každej z mojich realizácií je nejaký osobný príbeh	4
<i>Vladimír Dubeň</i>	
O cestovaní s profesionálmi	7
<i>Jarmila Wankeová</i>	
Masarykovci a Turiec	8
<i>Iva Poláková</i>	
Hongkong – festival obchodu s elektronikou	10
<i>Peter Kozma</i>	
Slovenská a česká knižnica	12
<i>Igor Otčenáš</i>	
Dušan Sekela	14
<i>Luboslav Moza</i>	
Prolog o kocúrovi	16
<i>Dominika Paštěková</i>	
Život a umelecká kariéra spojená s Rímom (Storočnica narodenia Ladislava Pudiša)	18
<i>Peter Cabadaj</i>	
Príloha Študentské listy	
Kryštof Vyletal – Síla víry	21

Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Vydáva: Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR v spolupráci s Klubom slovenskej kultúry a Slovensko-českou spoločnosťou • Sídlo redakcie: Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2 • Číslo 4/2024 pripravili: šéfredaktorka PhDr. Helena Nosková, CSc., tel.: 603 824 370, zodpovedný redaktor a grafická úprava Milan Šmíd, tel. 604 545 555, redakcia – Eva Belzová, Ing. Eva Zajíčková, CSc. • Výtvarná spolupráca: Dominika Sládková Paštěková • Redakčný kruh: Miroslav Brocko, Mgr. Martin Guzi, PhDr. Slavomír Michálek, DrSc., PhDr. Radovan Čaplovič, Toňa Revajová • E-mail: noskova@usd.cas.cz, listy@franklin.cz • Rozširuje DOMUS SM v ČR, Klub slovenskej kultúry a Česká pošta, s.p. • Internetovú verziu nájdete: www.klubsk.net • LISTY vychádzajú vďaka podpore MK ČR a ÚSZZ SR • DTP: Studio Franklin • Tlač: Tiskárna Triangl • Do tlače odovzdané xx. 4. 2024 • Registrácia vydavateľa časopisu LISTY – Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR: MK ČR E 6584 • ISSN 1213–0249 • Cena jedného výtlačku je 30 Kč/1,20 € • Ročné predplatné 120 Kč prijíma Dokumentačné a múzejné stredisko slovenskej menšiny v ČR a KSK na adrese redakcie a číslo účtu 43-4323110237/0100 • Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú • Akékoľvek rozširovanie celku aj častí textov v elektronickej alebo v papierovej verzii podlieha schváleniu vedenia DOMUS SM v ČR a KSK • Foto na titulnej stránke: Jozef Gertli Danglár

Jozef Gertli – Danglár

Michael Bulgakov, akýrý na plátne

Nechcem byť s každým zadobre

Patrí k najpopulárnejším slovenským kresliarom. Nie, nie je to karikaturista, lebo jeho kresby presahujú pominuteľnosť karikatúristickej skratky a výrazovej jednoduchosti. Ilustroval desiatky kníh, predovšetkým tzv. poklesnutej literatúry. Taký slovenský Kája Saudek. Je niekoľkonásobným držiteľom novinárskej ceny Nadácie otvorenej spoločnosti. V súčasnosti maľuje hlavne portréty ľudí, ktorých má rád (na rozdiel od novinových kresieb). Niekoľko rokov spolupracoval s reklamnými agentúrami, asi 25 rokov je na voľnej nohe. Svojho času patril aj k mimoriadne populárnym a neprehliadnuteľným postavám bratislavskej umeleckej bohémy. Jednu bratislavskú krčmu dokonca jej zakladatelia pokrstili podľa jeho umeleckej prezývky a volali ju U Danglára. Prosím, zoznámte sa: Jozef Gertli, ročník 1962.

Premýšlam, za čo vás označiť. Karikaturista? Ilustrátor? Maliar?... Za čo by ste sa označili vy sám?

Vždy som chcel kresliť, ilustrovať knihy, takže som išiel na grafiku. To som vyštudoval. V rokoch 1977–1981 som študoval v Bratislave na Strednej umeleckopriemyselnej škole u profesorov Ondriška a Štrbu, potom v rokoch 1985–1991 na Vysokej škole výtvarných umení u Jána Lebiša, Albína Brunovského a Juraja Bartusza. Na výšku ma zobrali na piaty pokus. Ale v skutočnosti sa klasickým grafickým technikám nevenujem vôbec a typografiu len okrajovo. A dokonca mám diplom, že som sochár, aj keď diplomovku som urobil z politického komiksu Klaushouse, čo bol asi prvý politický komiks v Československu.

Dalo by sa povedať, že za tie roky patríte k Bratislave tak, ako Bratislava patrí k vám. Ako však vieme, vy však pochádzate z oveľa malebnejšieho prostredia...

No, tá malebnosť je relatívny pojem, ale uznávam, že aj na slovenské pomery som tak trochu výnimočná postava. Nielenže som sa narodil v Detve, ale rané detstvo som prežil takpovediac v romantickom lone slovenskej prírody v horárni Bratkovský most nad Hriňovskou vodnou nádržou. Môj otec bol horár, takže to bolo logické. Mali sme vlastného jeleňa, poľakovali sa tam líšky, medveď, boli to krásne roky.

Ako ste prežívali prechod z takéhoto prostredia do mesta?

Keď sme sa museli kvôli otcovej novej práci presťahovať do Zvolena, bol som z toho nešťastný. Z okien horárne som mohol pozorovať zvieratká, tu z okna bytovky len prašiak a garáže. Bol to šok. Aj pre nových spolužiakov som bol dedinčan, ťažko som si privykal.

Novinárske klišé mi našepkáva, že ste si zrejme v tejto situácii našli útechu v kreslení. Kde sa to vo vás, dieťati z naskrže neumeleckého prostredia, v horárovom synovi, objavilo?

Prečo a ako sa to nanie vo mne objavilo, zrejme nejako zariadila príroda, ale možno som si kreslil preto, že som bol samotársky typ. Kresliť som začal určite skôr ako písať. A okrem toho ma to bavilo. Otec mi dal v kancelárii štós papierov, aby som mu dal pokoj, keď úradoval a ja som si kreslil. Postupne som začal objavovať celkom nový svet. Otec odoberal český časopis 100+1, tam som po prvý raz uvidel napríklad postavičky Batmana a Supermana. Objavil som Rychlé šípy a v časopise Mladý svet a Pionýrská stezka Káju Saudka, neskôr jeho staré komiksy Honzu Hrona a Pepíka Hipíka. Takže sa dá povedať, že som svoje kresliarske základy postavil na českom komikse. Potom som zistil, že moje kreslenie, ktoré si všimla súdružka učiteľka výtvarnej výchovy, mi môže priniesť aj výhody v škole. To som už bol plne adaptovaný na mesto a vďaka staršiemu bratovi som sa už orientoval aj v rockovej hudbe. To som tiež využíval pri kreslení plagátov vtedajších kapiel, ako boli napríklad Deep Purple, Jethro Tull, Black Sabbath, Led Zeppelin...

Z malomestského Zvolena ste potom prešli do veľkomestskej Bratislavy. Bolo to niečo iné, ako to prvé sťahovanie?

Už nie, už som bol mestský človek a odísť do Bratislavy bolo moje vedomé rozhodnutie. Urobil som talentovky na Šupku a vrhol som sa do víru veľkomesta. Dlhé vlasy, džínsy, žúry, nezhody s vychovávateľkami, lebo som býval na internáte, viete si to predstaviť. A prišlo aj na opletačky s policajtami. S tými som to mal rozrobené aj potom, dokonca aj s ešebákmi. Ale školu ako takú som bral vážne, chcel som sa naozaj niečo naučiť. Spoznal som sa tam s hromadou dnes už

Marian Varga, akryl

Cyrl a Metod, akryl na plátne

významných umelcov, napríklad s fotografiami Vasilom Stankom, Mírom Švolíkom, Tónom Stanom, s kameramanom Martinom Štrbom. Mnohí, ak nie všetci, dnes pôsobia v Čechách. Mój spolužiak bol aj Aleš Votava, mimoriadne talentovaný exemplár. A o tom, že som to kreslenie bral vážne, svedčí aj to, že ma na VŠVU zobrali až na piaty pokus. Nikde inde a nič iné ako ilustráciu som nechcel študovať.

Ako ste strávili tie štyri roky od strednej po vysokú?

Pretlákal som sa kadejakými zamestnaniami. Bol som kulisák v DJGT vo Zvolene, robil som v štátnych reštauračných ateliéroch v Banskej Štiavnici, kde sme dokumentovali stav banskoštiavnických domov, robil som samozrejme aj v geofyzike, ktorá bola azylom pre rôznych strokotancov a voľnomyšlienkárov. Z toho dva roky som stratil na fronte (Vimperk, Písek, Kašperské Hory, Liberec), čomu sa mi nepodarilo vyhnúť.

Spomenuli ste, že ste mali opletačky z policajtami, ba aj s eštebákmi. Čím ste si vyslúžili ich pozornosť?

Ja som nebol žiadny disident, nič protištátne som nerobil, nebol som do ničoho zapojený. Pár plagátov z Jazzovej sekcie, nejaké RevolverRevue, nejaké pásky s nahrávkami Kryla, DG 307 a také srandičky, to mal vtedy hocikto. Ale mal som dlhé vlasy a nedal som si brnkať len tak ľahko po nose. Keď napríklad zomrel hlavný ruský komunista a kágebák Andropov, tak som na jeho smútočný portrét v práci prilepil vyplazený jazyk. Vlámali sa mi na privát, nafotili si plagáty, ktoré som kreslil, napr. portrét Brežneva obklopeného samými nahými ženami. Ale nevedeli mi to dokázať, vyhrážali sa mi, že na výšku sa nedostanem nikdy. Alebo ma naháňali po Zvolene, lebo som predával v pivárni Pravdu chudoby, čo bola recesia, nie odboj. Ale výsluchy, to bola vtedy bežná šikana, zvykli sme si na to.

Uspokojilo vás štúdium na VŠVU?

Študoval som v ročníkoch dodnes rešpektovaných osobností, tak môžem povedať, že áno. Ja som sa v istom zmysle vymykal zo šablóny, lebo som nemal až taký vzťah k abstrakcii. Som vlastne čosi ako figuralista, plus k tomu mám rád vizualizáciu pop-kultúry, takzvanú poklesnutú literatúru, kde som našiel ako ilustrátor spriaznené duše v spisovateľoch Petrovi Pišťankovi a Dušanovi Taragelovi, ale aj v Egonovi Bondym. V tomto žánri (čo sa týkalo aj kresby, ilustrácie a hlavne komixu) sa po novembri 1989 otvorilo zrazu široké pole možností a ja som to rád využil, napríklad keď som ilustroval príbeh o super-agentovi Rogerovi Krowiakovi, ktorého vymyslel Dušan Taragel s Pišťankom ako paródiu na kadejakých špionážnych hrdinov typu Jamesa Bonda a ktorého neohrozené činy a výčiny písalo skoro dvadsať ďal-

ších autorov. Vznikol takto kolektívny román s mojimi ilustráciami, ktorý vydal Kali Bagala vo svojom vydavateľstve naozaj v parádnej podobe a dnes je to už v podstate zberateľský kúsok. Rozprávky pre neposlušné deti, ktoré sme urobili s Dušanom, vychádzajú opakovane už 25 rokov, vyšli aj v českom preklade. Do krízy v roku 2008 som spolupracoval s množstvom českých novín, časopisov, vydavateľstiev.

Spomenuli ste revolučný prelom v novembri 1989. V tej dobe ste boli študentom na vysokej škole. Asi nebudeme ďaleko od pravdy, keď skonštatujeme, že ste túto zásadnú spoločenskú zmenu privítali, však?

Samozrejme. Keď to celé vypuklo, maľovali sme v škole plagáty, transparenty, spávali sme na rektoráte. Bola to síce doba neistoty, ale zároveň aj nádeje. A mne sa ako grafikovi a kresliarovi otvorilo veľa možností umeleckej sebarealizácie. Už som nemusel maľovať ako školské cvičenia kadejaké prvomájové agitky, holubice a podobené. Začal som spolupracovať s novinami, časopismi, s reklamnými agentúrami. A ilustrovať knihy kamarátov. Ilustroval som odvtedy približne sedemdesiat kníh.

Do širšieho povedomia ste sa postupne dostali ako vtípný glosátor politických turbulencií na slovenskej i medzinárodnej politickej scéne. Inklinovali ste k niečomu takému aj predtým?

Nikdy som nečítal noviny. Až po revolúcii, lebo už sme boli súčasťou diania aj my. Po novembri 1989 sa v slovenskej politike objavilo toľko pitoreskných postáv a došlo k takým bizarnostiam, že by bol hriech sa z toho nevysmiať. Vlastne som s tým začal hneď, ako začali vychádzať prvé nezávislé časopisy ako Zmena, Echo, neskôr Kultúrny život... Ale čo sa politiky týka, kreslím len tých, ktorých nemám rád, čo sú nie náhodou tie negatívne figúry. Nechcem byť s každým zadobre. To nie je autocenzúra, ale môj názor.

Aký je váš vzťah k českej kultúre?

Ja som bol a budem vždy federalista, moja vlasť bola Československo. Aj preto – ale nielen preto – je mi česká kultúra bytostne blízka. Od muziky cez film, preklady kníh do češtiny až po výtvarné umenie. Mišík, Navarová, Marsyas, Koller, Forman, geniálny Kupka, Švankmajer, Born, výtvarná skupina Tvrdohlaví, Skála, Diviš, Róna, Nikl... To je moja krvná skupina. V Čechách som mal aj mnoho výstav, mám tam priateľov, cítim sa tam ako doma. Som konzervatívny, rozdelenie republiky cieľene ignorujem. Tohto roku budem mať výstavu v pražskej galérii Vltavín a na jeseň v olomouckej galérii MonaLisa, srdečne pozývam.

Za rozhovor ďakuje Igor Otčenáš

Ilustrácie: Jozef Gertli Danglár

Giuseppe Verdi, *La Forza del Destino*, Metropolitan opera NY, 2024

V každej z mojich realizácií je nejaký osobný príbeh

Ak patríte k ľuďom, ktorí neveria tomu, že z malej krajiny, akou je Slovensko, sa dá dobyť svet, možno vás presvedčí rozhovor so svetovo uznávaným slovenským scénografom Borisom Kudličkom, ktorému sa to podarilo. Jeho cesta síce nebola ľahká, ale niekedy stačí iba pristupovať ku svojej práci úprimne a poctivo a úspech sa dostaví sám.

Narodil si sa v Ružomberku, študoval si na Vysokej škole múzických umení v Bratislave na Katedre scénického a kostýmového výtvarníctva. Ako sa zrazu absolvent slovenskej umeleckej školy ocitne v hlavnom meste Poľska, kde dokáže navyše urobiť úspešnú profesionálnu kariéru?

Stalo sa to ešte počas môjho štúdia na Vysokej škole múzických umení, keď som pri svojej prvej úplne náhodnej ceste do Krakova stretol na Akademii Sztuk Pięknych významnú osobnosť svetovej scénografie Andrzeja Kreutz Majewského. A to stretnutie vyústilo do ponuky mu asistovať vo Veľkom divadle vo Varšave, kde on bol vtedy hlavným scénografom. Avšak v tom čase to bolo pre mňa také prekvapenie, že som si musel vziať pol roka na rozmyslenie. Bol som iba v 3. ročníku, takže som potreboval dokončiť školu a úprimne v tom čase Poľsko ani nebola moja vysnívaná destinácia. Našťastie s otázkou dokončenia školy mi vtedy veľmi pomohol rektor školy, pán profesor Milan Čorba, ktorý v tom videl moju životnú šancu a ja som si súčasne uvedomoval, že keď sa chcem profesionálne niekam posunúť, tak by som sa mal rozvíjať pod dohľadom veľkej osobnosti, čoho bol Andrzej Kreutz Majewski rozhodne garantom. A tak som po pol roku zavolať pánovi Majewskému s malou nádejou v duši, že či tá ponuka stále platí a na jeseň v roku 1995 som sa zrazu ocitol vo Varšave, kde sa začala moja cesta.

Aké boli tvoje prvé roky vo Varšave, kde si začínal v Národnej opere ako asistent tohto významného poľského scénografa? Nebolo náročné si zvyknúť na cudzie prostredie, prístup k práci, prípadne jazykovú bariéru?

Bolo to vlastne prvýkrát, keď som sa dotkol divadla takej veľkej mierky a to nielen ideovo, ale aj čo sa týka veľkosti fyzického priestoru. A to boli pre mňa, ako mladého človeka, také silné a zaujímavé impulzy, že ma to úplne pohltilo. Našťastie mám takú povahu, že dokážem ľahko nadväzovať nové kontakty. A vďaka

Andrzejowi Kreutz Majewskému, ktorý bol v tom divadle vnímaný ako veľká umelecká osobnosť, ma jeho spolupracovníci, či už v stolárskych, zväračských alebo krajčírskych dielnach prijali veľmi rýchlo a srdečne. Nikdy som necítil, že by som ako cudzinec musel nejakú odôvodňovať príčinu, prečo som tam, prečo to robím práve tam. A to nielen v divadle, ale aj v iných oblastiach, v ktorých som neskôr pôsobil. Zoznámil som sa pri svojej práci s mladými talentovanými režisérmi, s ktorými som popri opere robil aj dekorácie vo filme, v reklame alebo scénografiu v činohre.

Neskôr si začal pracovať v Národnej opere ako samostatný scénograf a potom si sa stal dokonca hlavným scénografom Veľkého divadla vo Varšave, kde si vytvoril scénické návrhy k viacerým známym operám a baletom. Z čoho pramení tvoj originálny výtvarný prejav a čím sa inšpiruješ pri svojej tvorbe?

Priznám sa úprimne, že nemám úplne rád definíciu vlastný štýl. V divadle alebo aj v architektúre mi je oveľa bližšie kontextové myslenie, čiže analýza ľudí, s ktorými pracujem, miesta, kde pracujem a textu, s ktorým pracujem. To má hlavný vplyv na uvažovanie o danom predstavení. Nerád idem schémou, ktorá je iba moja. Ja sa rád učím, rád idem cestou, kedy spolupráca s rôznymi ľuďmi robí tu moju prácu zaujímavejšou. Takže možno skôr ako štýl by som túto rôznorodosť nazval prístupom k tvorbe. Lebo výsledok môže byť rôzny, ale prístup k téme sa začína vždy mojou analýzou hudby a textu a potom veľmi intenzívnou debatou s režisérmi, pri ktorej si vymieňame množstvo impulzov, metafor, znakov, analýz z pohľadu psychológie alebo sociológie prostredia, v ktorom sa to bude odohrávať. A z toho všetkého si vytvárame akúsi mapu a tá je podkladom konkrétnych riešení. To čo mňa asi charakterizuje, je, že vidím operu ako súčasný žáner. Nie som scénografom, ktorý rekonštruuje historické prostredia. Všetky moje scénografie čerpajú inšpiráciu zo súčasného alebo abstraktného prostredia. Rád používam rôzne metódy, rôzne štýly, rôzne farebnosti. Niekedy je to dekorácia postavená na jednom veľkom sochárskom geste a niekedy to môže byť o tridsiatich filmových obrazoch, čím dokážeme

Giuseppe Verdi, La Forza del Destino, Metropolitaná opera NY, 2024

pritiahnúť do opery aj oveľa mladšie publikum. Ak sa príbeh odohráva napríklad na zámku, ako v opere Bélu Bartóka Modrofúza, kde je priestor vlastne metaforou vnútorného sveta Modrofúza, v mojej predstave človeka, ktorý sa vo vzťahu snaží manipulovať s mladou ženou a otvára jej idealistické priestory. A tie priestory môžu byť súčasné, to môže byť moderná kúpeľňa, krásny salón alebo fantastická spálňa.

Spolupracoval si s renomovanými svetovými režisérmi, ale asi najčastejšie s poľským režisérom Mariuszom Trelińskim, pre ktorého si vytvoril scénografie k slávnym operám ako Madame Butterfly, Kráľ Roger, Otello, Don Giovanni, Eugen Oegin, Piková dáma, Bohéma, Orfeus a Euridika, La traviata, Turandot a ďalším. Máš k tomuto režisérovi nejaký špeciálny vzťah, keď preferuješ spoluprácu práve s ním?

Scénograf je osoba, ktorá je pozývaná do spolupráce. S Mariuszom sme sa stretli hneď na začiatku môjho pôsobenia vo Varšave a tým, že sme si blízki aj generačne, tak sme si začali hľadať spoločnú cestu v opere, čo bolo oveľa zaujímavejšie. Spolupráca s Mariuszom bola vždy organická. Nikdy sme si pri tvorbe presne nedefinovali svoje role. Ja som často hovoril do réžie a Mariusz naopak do scénografie. Ja som mu dôveroval v jeho výtvarnej intuícii a on často očakával odo mňa nápady, ktoré daný priestor ponúka. No a tento spôsob spolupráce nám funguje už takmer 26 rokov. Je pravda, že s ním som spolupracoval asi najintenzívnejšie, ale neskôr si moju prácu všimli aj režiséri v zahraničí ako napríklad renomovaný britský operný režisér Keth Warner, alebo japonský režisér Amon Miyamoto, či slovenská režisérka Sláva Daubnerová, s ktorou som robil na viacerých projektoch.

Cez Varšavu sa ti otvorili dvere do väčšiny slávnych operných domov po celom svete. Spomeňme z nich napríklad Metropolitanú operu v New Yorku, Covent Garden v Londýne, Théâtre Royal de la Monnaie v Bruseli, Štátna opera Berlín, Washingtonská Opera, Opera v Los Angeles, Theater an der Wien, Tokyo Bunka Kaikan, Opéra du Rhin v Štrasburgu, Kráľovská švédska opera, Kráľovská dánska opera alebo Mariinské divadlo v Petrohrade. Aký je rozdiel robiť scénografie v Poľsku a v zahraničí? Dá sa to vôbec porovnávať?

Určite dá, pretože Varšavská opera je dnes už európskou inštitúciou a pre iné svetové operné domy je veľmi zaujímavým partnerom, lebo sa tu tvorí zaujímavý repertoár a zaujímavé realizácie. A za posledných 15 rokov, skoro každá inscenácia, ktorú sme s Mariuszom vytvorili vo Veľkom divadle, bola v koprodukcii s jedným alebo viacerými zahraničnými scénami. A vo väčšine prípadov boli dekorácia a kostýmy realizované vo Varšave tak, aby sme ich boli schopní postaviť aj na partnerskej scéne v zahraničí. To je dnes veľmi častý jav, že popredné operné inštitúcie spájajú svoje sily, kedy scéna, kostýmy a umelecká koncepcia sú spoločným majetkom, ale každá opera má potom svoj vlastný hudobný a spevácky tím, svojho dirigenta apod. Preto z pohľadu tvorby samotnej v tej práci nie sú veľké rozdiely. Odlíšnosti sú skôr v tom, že každý z operných domov má iný repertoár a iný systém, akým sa hráva. Niektoré opery hrajú každý deň iný titul, niektoré hrajú 5 titulov za 1,5 mesiaca a niektoré hrajú 1 titul celý mesiac. Čiže tie nároky sú kladené skôr na logistiku. Ak dopredu viem, že scéna musí v newyorskej Metropolitannej opere v priebehu 4 hodín opustiť javisko, tak na to musím myslieť už dopredu a zároveň poznať technické a logistické možnosti jednotlivých operných domov.

Občas sa pracovne vraciaš aj na Slovensko alebo do Českej republiky. Robil si scénografie pre Slovenské národné divadlo v Bratislave, ale aj pre Národné divadlo v Prahe. Cítiš

Giuseppe Verdi, *La Forza del Destino*, Metropolitaná opera NY, 2024

Giuseppe Verdi, *La Forza del Destino*, Metropolitaná opera NY, 2024

pri návratoch na domáce scény ešte nejakú nostalgiu? Ako sa ti spolupracuje s našimi umelcami, ak sa na to pozrieš cez optiku skúseností načerpaných v zahraničí?

Návraty do prostredia, ktoré ma formovalo ako mladého človeka, sú pre mňa vždy zaujímavé, pretože československá kultúra bude už navždy súčasťou mojej DNA. Sú to veľmi príjemné stretnutia s ľuďmi, s ktorými sme spolu študovali alebo začínali profesionálnu cestu divadlom. Ale máme veľa zaujímavých slovenských a českých umelcov v oblasti svetovej opery, s ktorými sa stretávame na zahraničných scénach a ten náš vzájomný kontakt je potom vďaka nášmu pôvodu o to prirodzenejší. Avšak opera má predovšetkým medzinárodný rozmer, pričom každý umelec, ktorý na nej participuje, môže pochádzať z úplne inej časti sveta, z odlišného kultúrneho prostredia, ale to, čo nás spája, je to spoločné dielo. Priznám sa, že ja príliš nerozlišujem to, kde práve pracujem, vždy sa rýchlo adaptujem na dané prostredie a spôsob môjho myslenia je nezávislý na tom, kde sa nachádzam. Vždy sa snažím nájsť čo najlepší tvar, najlepšiu formu, najlepší koncept opernej témy, aby z toho vznikol zaujímavý príbeh, aby to bolo atraktívne pre divákov a aby som bol aktívnym prvkom posúvania multidisciplinárneho žánru, akým je opera, ďalej.

Si držiteľom zlatej medaily z Pražského quadriennale svetovej scénografie z roku 2007 a tiež z roku 2015. V roku 2011 si bol dokonca menovaný jeho generálnym komisárom, zodpovedným za svetelno-zvukovú sekciu tejto výstavy. Čo ťa privedlo k účasti a práci na tomto významnom medzinárodnom podujatí?

Ja som mal dokonca aj štvrtú skúsenosť s touto akciou, ešte ako študenti sme sa zúčastnili tohto prestížneho medzinárodného festivalu performatívneho umenia. Ale vtedy som ani len nesníval, že tam raz budem vystavovať ako nezávislý výtvarník. Rovnako ako som si nedokázal predstaviť, že raz budem vo svojej kariére pracovať na scénach, ako sú londýnska Covent Garden, Metropolitaná opera v New Yorku alebo Viedenská štátna opera. To všetko sa proste v mojom živote dialo. A podobné to bolo aj v prípade Pražského quadriennale. V roku 2007 som dostal pozvanie od Silvie Hroncovej zo slovenského Divadelného inštitútu na monografickú výstavu, no a v Prahe ma potom oslovili s ponukou priamo organizátori Pražského quadriennale na post generálneho komisára podujatia. No a neskôr prišla ešte jedna ponuka z Divadelného inštitútu od Vladí Fekete, aby sme zrealizovali slovenský pavilón ako poctu profesorovi Milanovi Čorbovi, ktorý bol veľmi dôležitou osobou v mojej kariére, takže bolo pre mňa samozrejmosťou sa toho zúčastniť.

Popri práci pre divadlo si sa v posledných rokoch začal viac venovať aj architektúre. Bol si partnerom architektonického štúdia WWAA a dnes pod značkou Boris Kudlička a partneri realizujete návrhy interiérového dizajnu luxusných komerčných ale aj súkromných priestorov. Čo privedie úspešného scénografa, ktorý isto nemá núdzu o prácu v divadle, venovať sa architektúre?

Rád skúšam v živote nové veci a tie ma potom posúvajú ďalej. Už na škole som mal blízko k architektúre, avšak v 90. rokoch bola architektúra u nás dosť šedivá, takže zvíťazilo divadlo. Takým prelomovým bodom smerom k architektúre bola pre mňa svetová výstava EXPO. Realizoval som dva poľské pavilóny pre EXPO, jeden v Hannoveri a druhý v Šanghaji, kde som vstúpil s divadelnými skúsenosťami do architektonického priestoru. Po tejto skúsenosti som spojil sily s architektonickým štúdiom WWAA a neskôr som vytvoril vlastnú značku, kde bola asi najväčším milníkom realizácia interiéru luxusného Hotela Europejski vo Varšave. A tým sme spoločne s mojím tímom získali takú obrovskú skúsenosť v tejto oblasti, že sme si povedali, že by bola škoda, aby to zostalo iba na úrovni náhodného projektu. Navyše sa o nás začalo zaujímať veľa ľudí, hlavne poľských investorov, ktorí realizujú svoje projekty aj v zahraničí, takže aktuálne robíme na viacerých projektoch súčasne. Realizujeme napríklad rekonštrukciu historického objektu na Malte, začíname s veľkým projektom v Južnej Afrike alebo s rekonštrukciou apartmánů v Paríži. Architektúra je pre mňa podobne ako v divadle rozprávanie nejakého príbehu, kde musím na začiatku tiež analyzovať daný priestor, ďalej príbeh a potreby ľudí, ktorí v ňom budú žiť a na tomto základe vytváram potom koncepciu, čo je veľmi blízko môjmu prístupu k divadlu.

Počas svojej bohatej kariéry si získal mnoho ocenení. Napríklad cenu Divadelného ústavu za scénografiu k inscenácii Richard II. v Národnom divadle vo Varšave, poľskú bronzovú a striebornú medailu Gloria Artis za kultúrny prínos, ďalej slovenské divadelné ceny Dosky, poľskú cenu Culture.pl Superbrand, ceny C. K. Norwida Mazovského vojvodstva alebo televízne ceny Gwarancja Kultury. Pavilón EXPO v čínskom Šanghaji z roku 2010, na ktorom si spolupracoval, získal striebornú medailu. Opery Madame Butterfly, Bohéma alebo Don Giovanni, ktoré ste robili s Mariuszom Trelińskim boli uvedené Placidom Domingom vo Washingtone a v Los Angeles. Čo považuješ za svoj najväčší životný úspech?

Nerád by som definoval, čo je môj najväčší úspech, radšej by som to nazval tým, čo ma teší. A tým je asi moja sloboda a nezávislosť v rozhodovaní, vo výbere projektov, ktoré chcem realizovať, vo výbere ľudí, s ktorými chcem spolupracovať a to, že sa vo svojej práci nenudím. Ona ma teší, ona ma rozvíja a v každej z mojich realizácií je nejaký osobný príbeh, ktorý vo mne vždy zostane ako nejaká nová skúsenosť, či už zo stretávania zaujímavých ľudí, miest alebo kultúr. Mám rád svoju robotu a snažím sa ku nej pristupovať poctivo. V našej práci je najdôležitejšie to, aby som dokázal piatimi vetami pomenovať istotu príbehu, na ktorom pracujem. Sila príbehu spočíva hlavne v esencii, ktorá otvára určité obrazy, ale zároveň necháva priestor divákovi, ktorí do neho môžu vstúpiť a sami pre seba si ho interpretovať. No a určite najväčšiu radosť mám zo svojej rodiny, lebo tá vlastne dáva zmysel všetkému, čo robím.

Rozhovor pripravil: *Vladimír Dubeň*

Foto: *archív B. Kudlička*

O cestovaní s profesionálmi

Na nedávnom veľtrhu cestovného ruchu Holiday World v Prahe (15. až 17. marca) bolo v stánku Slovenska permanentne rušno. Prichádzajúci si brali z pultov prospekty, zobli nejakú sušienku či jednohubku a nadpriadali rozhovor s prítomnými zástupcami regiónov. Tých sa tu zišlo veľa: od Zamaguria cez Vysoké Tatry, Liptov až k Seneckým jazerám, Veľkému Mederu a ďalším termálom južného Slovenska.

Vydavateľ
Daniel Kollár

Dvoch návštevníčok som sa opýtala, či plánujú dovolenku na Slovensku a aký typ dovolenky im vyhovuje. Staršia pani mi povedala, že rada chodí najmä do Vysokých Tatier. Ich skupina mala vlni ubytovanie v chatkách v Tatranskej Lesnej a vyrážali odtiaľ na jednodenné výlety. Tento rok by chceli poznať Západné Tatry. Ďalšia návštevníčka veľtrhu preferuje termálne kúpaliská. Jej stálicou je Štúrovo. Chodí tam každý rok v júni so skupinou z Prahy, ktorá má pevný denný program, zahŕňajúci okrem iného cvičenie. Bývajú v chatkách, kde si sami varia. No a prejsť cez most ponad Dunaj do Ostrihomu, dôjsť k bazilike, nakúpiť si čerstvú zeleninu na maďarskom trhovisku je zážitok.

Prvý deň veľtrhu Holiday World sa tradične venuje workshopom odbornej verejnosti z odvetvia cestovného ruchu. Zaoberajú sa aktuálnymi aj budúcimi trendmi v turizme. Na čo sa sústreďuje Slovakia Travel, centrála cestovného ruchu so zastúpením v ČR, som sa opýtala jej riaditeľky Marty Kučerovej.

„Cestovateľských trendov je veľa, od digitálneho nomádstva cez glamping, cestovanie v čase – teda za históriou až po dovolenku na horách či na relaxáciu tela i duše. Slovensko ponúka dovolenku pre každého, či už sú to rodiny s deťmi, manažéri hľadajúci relax, alebo naopak milovníci adrenalínu, ktorých lákajú ferraty, splavy divokých riek alebo paragliding či individuálne zdolávanie tatranských štítov. Naše najkrajšie a najobľúbenejšie regióny pricestovali do Prahy, aby záujemcom predstavili novinky, pobytové a akciové balíčky, nové atraktívne ubytovanie a zároveň inšpirovali k návšteve ochutnávkou slovenských špecialít. Zároveň je našim cieľom osloviť aj mladých ľudí, ktorí nemajú československú pamäťovú stopu, ale vedia, že sme blízki susedia, a preto ich chceme inšpirovať k návšteve našej krajiny. Pre mladých je Slovensko ideálne, geograficky blízko, na dosah či už vlakom, autobusom, autom a v prihraničných oblastiach aj na bicykli. V ponuke je všetko, čo ich baví: klasická turistika, cykloturistika, aquaparky, splavy, ca-

nyoning, paragliding, ale aj atraktívne city-breaks, ktoré ponúkajú čaro histórie, trendový streetfood ako aj kultúrne vyžitie vo forme koncertov či festivalov.“

Daniel Kollár a Dajama

Na podujatiach, ako sú Holiday World či Svět knihy, stretávam vydavateľa Daniela Kollára. Pôvodne geograf, v polovici deväťdesiatych rokov založil vydavateľstvo DAJAMA a vydal s kolegynami prvú knihu. Mala titul **Slovensko-rakúske Pomoravie** a mapovala región medzi Bratislavou a Viedňou. Vyšla v slovenčine a nemčine a mala úspech. Nasledovali ďalšie knihy: **Slovensko-poľské Tatry**, **Slovensko-maďarské Podunajsko**. Pribúdali edície, napríklad **Poznávame Slovensko**, v ktorej spracovali jednotlivé regióny – Liptov, Spiš, Oravu, Gemer, Turiec a ďalšie. Veľký úspech mala edícia **S batohom po Slovensku**. Netreba zvlášť zdôrazňovať, že všetky pohoria, po ktorých sa v sedemnástich dieloch edície putuje, ich autori najprv sami prešli.

V roku 2003 dostalo vydavateľstvo ponuku vydávať časopis **Krásy Slovenska**. Daniel Kollár si časopis s dlhou tradíciou odjakživa veľmi vážil – ako hovorí – na tomto časopise vyrastal. Na zaväzujúcu a dosť náročnú ponuku pristal, od roku 2004 vychádzajú Krásky Slovenska v ich dielni. V priebehu rokov priniesol časopis obmeny dizajnu a po obsahovej stránke bol čitateľsky vždy veľmi záživný. V roku 2021 oslávili Krásky Slovenska 100 rokov. Ako jeden hádam z mála časopisov pozná aj svojich čitateľov. Už viac rokov organizuje redakcia stretnutia, hovoria im „stretnutia krásistov“, a to vždy v inom kúte slovenskej prírody. Priaznivcov prichádza čoraz viac. Zo začiatku chodilo 700–800 ľudí, postupne počet narástol až do dvoch tisícok. Počet vydaných kníh o Slovensku dosiahol 350. Z najnovších spomeňme napríklad trilógiu **Zelené Slovensko**, trilógiu **Stratené Slovensko**, **Kamenné Slovensko** (Vyhasnuté sopky, Bradlá a travertíny, Najkrajšie vrchy), **Filmové Slovensko**, **Stromy a pralesy Slovenska** či knihu o chatárovi z chaty Pod Rysmi Viktorovi Beránkovi s titulom **Viktor – príbeh chatára a nosiča**. Vo vydavateľstve vychádzajú najnovšie aj knihy a hry pre deti.

Daniel Kollár prešiel Slovensko krížom-krážom, no ako hovorí, miest, ktoré nie sú dostatočne zmapované a popísané, je ešte veľa a jeho láka ich objavovať.

Jarmila Wankeová

Foto: Jens-Michael Bierke (1) a zdroj LITA (2)

Na stánku Slovenska bolo po celý čas konania veľtrhu rušno

MASARYKOVCI A TURIEC

V nedeľu 10. marca 2024 sme prijali pozvanie od starostu obce Bystrička a Step Art, o.z. (ako producenta) na predpremiéru filmového dokumentu Masarykovci a Turiec v priestoroch obecného úradu.

Filmový dokument

Masarykovci a Turiec

Organizátori podujatia, a nielen oni, boli milo prekvapení, až zaskočení účasťou. Po úvodnom privítaní hlavných tvorcov dokumentu – scenáristu a literárneho historika Petra Cabadaja; emeritného riaditeľa Slovenského komorného divadla v Martine Jána Hriadeľa, teraz v úlohe režiséra; Milana Novotného, dlhoročného výrobného riaditeľa GR ZŤS, v úlohe kameramana, strihača a zvukára a Zuzany Kmetovej, konateľky o.z. Step Art ako moderátorky i recitátorky, nasledovalo vysvetlenie P. Cabadaja, prečo vznikol filmový dokument: „Dňa 30. 10. 2018 zažila metropola Turca asi historicky najväčšie oslavy vzniku ČSR. Storočnicu prijatia Martinskej deklarácie a založenia spoločného štátu si prišli uctiť najvyšší ústavní činitelia oboch republík. Žiaľ, nikto zo slovenských a českých politických elít nenavštívil Národný cintorín (NC) v Martine, miesto posledného odpočinku mnohých signátorov Deklarácie slovenského národa. Nikto neprišiel ani na Bystričku, ktorá bola v minulosti vďaka živému masarykovskému odkazu jedným zo symbolov česko-slovenskej vzájomnosti, spolupatričnosti a štátnosti. Dokument reflektuje turčianske stopy a súvislosti biografie jedného zo zakladateľov spoločného štátu T. G. Masaryka a členov jeho rodiny.“

Vysvetlil, prečo určil termín predpremiéry na 10. marec, netušiac akú vážnu turbulenciu získajú v týchto dňoch česko-slovenské alebo slovensko-české vzťahy. Veľmi často počujeme súčasné vyjadrenia politikov z oboch strán rieky Moravy – aká je perspektíva týchto vzťahov, kultúrnej vzájomnosti či našej spolupatričnosti. Dátum 10. 3. je spojený s narodeninami

T. G. Masaryka (1850), ale aj so synom Janom, ktorého nevládne telo našli pred 76 rokmi (1948) na nádvorí Černického paláca v Prahe za doteraz neobjasnených okolností. 3. mája bude 145 rokov, čo sa narodila jeho sestra Alica Masaryková (1879), ďalšia osobnosť, ktorá si celý Turiec zamilovala. My sme sa stretli na Bystričke, ktorá je kolískou moderných, alebo novodobých dejín tejto česko-slovenskej alebo slovensko-českej vzájomnosti.

Dozvedeli sme sa, že termín predpremiéra je rýdzo turčiansky, pretože prvý slovenský celovečerný hraný film Jánošík z r. 1921 mal predpremiéru, ktorá sa konala 9. 11. 1921 na Vrútkach. Odvtedy sa do svetovej kinematografie dostal pojem predpremiéra.

Po búrlivom potlesku sme zhladli nízkorozpočtový 42-minútový film, v ktorom sme sa dozvedeli nasledovné zaujímavosti: V r. 1887 po prvý krát zavítal do Turčianskeho Svätého Martina aj profesor českej univerzity v Prahe T. G. Masaryk na národopisnú výstavu. Masaryk chcel bližšie spoznať Slovensko, ako i existenčné rozpoloženie slovenského národa. Pre cestu sa rozhodol aj na základe zdravotného stavu manželky Charlotty, ktorej lekári odporúčali pobyt v horskom prostredí. Turčianska záhradka bola v tomto ohľade priam ideálnym miestom. Počas návštevy Martina sa zoznámil s familiou Lehotských. Tí vlastnili na Bystričke zemiansku kúriu. Masarykovcov Bystrička doslova očarila, a tak sa do nej počas letných prázdnin pravidelne vracali. Až na jednu výnimku tak urobili nasledujúcich 12 rokov. Vždy si prenajali izby v spomínanej kúrii, ktorá už dnes neexistuje. V r. 1923 kúpili Masarykovci pozemok aj so všetkým, čo po kúrii zostalo. Na tomto mieste si dali neskôr vybudovať dom, ktorý stojí doteraz. Masarykov dom bol znárodnený a decénia slúžil na rôzne účely. 3. 10. 1995 objekt vyhlásili za kultúrnu pamiatku. Terajším majiteľom je Ján Barta, ktorý krátko prehovoril v dokumente, v ktorom uviedol, že sa hlási k masarykovskému odkazu. 2 000 knižných zväzkov, ktoré sa vo vile nachádzali, predstavuje osobnú bibliotéku A. Masarykovej, od r. 1954 je súčasťou fondov SNK v Martine. Masaryk počas pobytov na

Bystričke nadviazal priateľstvá so S. H. Vajanským, J. Škultéty, E. Maróthy-Šoltésou, J. G. Tajovským či V. Šrobárom. Od r. 1901 však Masaryk do Turca prestal chodiť. Dôvodom boli najmä ostré ideové a politické spory medzi ním a Vajanským. Prvú oficiálnu návštevu Martina absolvoval v septembri 1921. Na prezidentovu počesť bola v Národnom dome zorganizovaná akadémia, večer horeli na Martinských holiach vatry. V auguste 1923 je Masaryk prítomný na oslavách 60. jubilea založenia Matice slovenskej (MS). V r. 1924 sa v Martine zúčastnil na slávnosti položenia základného kameňa novej budovy MS, finančne prispel na jej postavenie. 28. 8. 1926 sa Masaryk s Alicou zúčastnili aj otvorenia Ústavu M. R. Štefánika v Martine. Počas slávnosti sedeli pri E. Maróthy-Šoltésovej – iniciátorke založenia tohto ústavu. Tváre prominentných boli pre novú školu tou najlepšou reklamou! Milión korún na jej rozbeh poslal Československý červený kríž, ktorý založila a ako prvá predsedníčka viedla Alica. Štefánikov ústav pripravoval slovenské dievčatá na sociálne či zdravotné povolania. Alica presvedčila svojho otca, aby daroval Bystričke 200 tis. korún na postavenie novej školy. Túto skutočnosť pripomína aj pamätná tabuľa a ZŠ nesie meno A. Masarykovej. Masaryk finančne prispel aj na postavenie ľudovej školy na Mudroňovej ulici. Otvorili ju v r. 1934, mala názov Ľudová škola T. G. Masaryka. Žiaľ, škola počas socializmu o toto pomenovanie prišla. Ďalšou školou v Turci, ktorá vznikla i vďaka Masarykom vybavenej dotácii, bola v r. 1932 Meštianska škola J. Kollára v Mošovciach. Masaryk stál aj za rozhodnutím vybudovať cestu na Martinské hole. Alica vyhovelá žiadosti Vrútočanov a zabezpečila finančnú dotáciu na výstavbu verejného kúpaliska. Alica mala k Bystričke a jej občanom vrúcny vzťah a celkovo obec navštívila v r. 1887–1948 tridsaťšesťkrát. Okrem Alice si Bystričku zamiloval aj brat Jan – veľvyslanec v Londýne a neskorší minister zahraničných vecí ČSR. 1. 5. 1940 Jan Masaryk z londýnskeho exilu Slovákom v rozhlasovom vysielaní odkázal: „Pre mňa je Turiec môj domov, tam som zažil najkrajšie chvíle svojej mladosti a tam sa chcem na staré kolená vrátiť.“ Obyvatelia Bystričky prechovávali k tatíčkovi Masarykovi srdečný vzťah. Pamätníci spomínali, že Masaryk sa správal asketicky a disciplinovane, takmer denne jazdil na koni. Hlboko ich preto zarmútila správa o Masarykovej smrti v septembri 1937. Na pohrebe sa zúčastnil starosta obce Bystrička Ján Sýkora, ktorý na hrob priniesol zem z jeho záhrady a vetvičky z ihličnatých stromov. Dokument hýril nielen cennými informáciami, ale aj bohatým obrazovým materiálom a bol popretkávaný aj krátkym rozprávaním významných osobností Turca. Hana Zelinová, pracovníčka Múzea kultúry Čechov na Slovensku, patriaceho pod SNM, porozprávala o Anne Horákovskej-Gašparíkovej, ktorá bola v r. 1929–1936 správkyňou archívu T. G. Masaryka. Pripomenula zaujímavosť o Horákovskej vile, kde menovaná žila. B. Zacharides, primátor Vrútok, zdôraznil zásluhy T. G. Masaryka o výstavbu kúpaliska. Ivan Šabo – dlhoročný stredoškolský učiteľ Gymnázia V. P. Tótha, ktoré ako jediné na Slovensku vlastní astronomickú pozorovateľňu M. R. Štefánika, ktorej je správcou a zároveň aj čestným členom Spoločnosti M. R. Štefánika pripomenul aj bronzové busty T. G. Masaryka a M. R. Štefánika, ktoré sa nachádzajú v parčíku pred Štefánikovým ústavom. Viliam Pitner a Oľga Hurtová, rodáci z Bystričky, zaspomínali na rozprávanie svojich starých rodičov o tatíčkovi Masarykovi, pričom oprášili rodinné albumy, pamiatky i rôzne písomnosti.

Bohatým a mimoriadne cenným zdrojom informácií o pobytoch Masarykovcov v obci je kniha Masarykovci a Bystrička. V knihe si môžeme prečítať túto myšlienku: „Vďaka tomu, že Masarykova rodina bola na Bystričke po desaťročia doma, bolo tu zakorenené vedomie, že Slováci a Česi patria spolu.“¹

Záverečné slová patrili P. Cabadajovi: „Naším hlavným cieľom bolo osvetliť dnešným generáciám vzťah Masarykovcov k Turcu. Platí konštatácia, že týmto srdečným vzťahom vyjadrovali aj svoj celkový vzťah k Slovensku. T. G. Masaryk a jeho dcéra Alica fundamentálne prispeli k rozvoju turčianskeho regiónu. Žiaľ, na ich činy a humanistický odkaz sme plynutím času zabudli. Hádám ale ešte nie je všetkým dňom koniec. Dokumentárny film sme nakrútili a pred nami stojí zámer vybudovať atraktívny náučný turistický chodník.“

Ak by ste mali záujem zúčastniť sa premiéry filmu, ktorá sa uskutoční 5. júna 2024 v Martine v rámci programu 58. ročníka Slovesnej jari – najstaršieho literárneho festivalu na Slovensku, nezabudnite navštíviť Bystričku! Všimnite si, že cestu lemuje čarovná stromová aleja, ktorú dala vysadiť Alica Masaryková. Ide o ďalšiu z trvalých stôp, ktoré zanechali Masarykovci v srdci blízkom Turci.

Iva Poláková
Foto: autorka

¹ FRKÁŇOVÁ, Zora, 2004. Masarykovci a Bystrička: spomienky na Bystričku a spomienky pamätníkov. Martin: Klub priateľov TGM a MRŠ. s. 80. ISBN 80-969207-4-X

Občianske združenie Step Art a Obec Bystrička
Vás pozývajú
na predpremiéru filmového dokumentu

MASARYKOVCI A TURIEC

v nedeľu, 10. marca 2024 o 17.00 hod.
v sále obecného úradu v Bystričke

Po skončení premietania sa uskutoční odborná diskusia
s tvorcami dokumentu

Hongkong – festival obchodu s elektronikou

Hongkong, ako jedno z najvýznamnejších svetových obchodných centier, určuje trendy v oblasti spotrebného tovaru: je to miesto, v ktorom sa každoročne koná jeden z najväčších svetových veľtrhov elektroniky.

Hongkong je samostatné významné ekonomické a obchodné centrum, ktoré má zvláštny štatút ako správna oblasť Čínskej ľudovej republiky. Nachádza sa na pobreží Juhočínskeho mora a radí sa medzi najhustejšie osídlené oblasti sveta. Oficiálny názov v angličtine je „Hong Kong Special Administrative Region of the People’s Republic of China“, skrátene „Hong Kong, China“. Autómia Hongkongu je zaručená až do roku 2047 a to v súlade s princípom „jednej krajiny dvoch systémov“ zvláštnou ústavou, ktorá vychádza z britského právneho systému. Hongkong praktikuje otvorenú ekonomiku s prívetivým podnikateľským prostredím, jeho významnou devízou je spojenie s čínskym priemys-

lom v kombinácii s vysokou obchodnou transparentnosťou miestneho prostredia. Napriek tomu, že je Hongkong obchodne veľmi konkurencieschopný a je otvorený vonkajšiemu svetu, jeho primárnou devízou je spojenie s čínskym trhom: hrubý domáci produkt je generovaný hlavne finančnými službami. Hongkong je v regióne strediskom reexportu a najvýznamnejším prístavom pre Čínu, najväčším zdrojom investícií v Čínskej ľudovej republike a miestom, kde sa vytvára tzv. „offshore“ kapitál pre čínske firmy. Čína zároveň predstavuje najväčší zdroj zahraničných investícií v Hongkongu. V Hongkongu sa nachádzajú takmer všetky konzuláty európskych krajín, a to vrátane zastúpenia Európskej únie, ktorá zahájila svoju

činnosť už v roku 1993; politika EÚ voči Hongkongu ako zvláštnej oblasti Čínskej ľudovej republiky bola prvýkrát definovaná v roku 1997 v deklarácii vydannej v rámci postúpenia Hongkongu pod čínsku nadvládu v roku 1997. Odvtedy EU a Hongkong pravidelne zasadajú k spoločnému štruktúrovanému dialógu s cieľom určiť ďalšie oblasti a smery vzájomnej spolupráce.

Veľtrhy v Hongkongu organizuje Hongkongská rada pre rozvoj obchodu HKTDC – Hong Kong Trade Development Council; je to štatutárna organizácia, ktorá vznikla v roku 1966 s cieľom podporovať zahraničný obchod, a tak udržiavať a posilňovať úlohu Hongkongu ako spoľahlivého partnera pre medzinárodný obchod na teritóriu juhovýchodnej Ázie. HKTDC je jedným z najvýznamnejších organizátorov veľtrhov, z ktorých sa mnohé radia vo svojom odbore k najväčším na svete. To platí predovšetkým pre veľtrh elektroniky, ktorý sa koná dvakrát ročne: tohto roku je to od 5. do 23. apríla (jarná časť) a od 12. do 16. októbra (jesenná časť).

Veľtrhy v Hongkongu sa konajú v Hongkongskom konferenčnom a veľtržnom centre HKCEC – Hong Kong Convention and Exhibition Centre priamo v centre veľkomesta. Samotná účasť na veľtrhu elektroniky je jedinečným zážitkom tak pre vystavovateľa, ako aj návštevníka. Je pozoruhodné, ako sa organizátori dokázali vyrovnáť s enormným počtom vystavovateľov (až niekoľko tisíc) a ich výrobkov i návštevníkov (až niekoľko desiatok tisíc), pričom musia zvládnuť záplavu kvetov a kytíc, ktoré venujú vystavovateľom ich obchodní partneri. Veľtrh elektroniky sa tak už po niekoľkých dňoch stáva doslova veľtrhom botaniky. Medzi kvetmi návštevníci obdivujú posledné výrobky spotrebnej elektroniky, na špecializovaných seminároch potom majú

možnosť oboznámiť sa s novými trendmi v oblasti výskumu, vývoja a výroby v tomto odbore. Medzi kvetmi a poslednými výrobkami špičkových modelov obchodníci z celého sveta uzatvárajú významné kontrakty na nákup spotrebnej elektroniky. Sú medzi nimi aj obchodníci z ČR a SR. Hongkong je jedným z mála ázijských teritórií, kde má ČR aktívnu obchodnú bilanciu, i keď vzájomnú výmenu tovaru vytvárajú subdávky nadnárodných firiem a značná časť českého vývozu je reexportovaná.

Českému a slovenskému obchodu v tomto regióne významne napomáha HKTDC; pražská pobočka spolupracuje so stovkami českých a slovenských podnikov tým, že im umožňuje plne využívať a rozvíjať bohaté podnikateľ-

ské príležitosti, ktoré Hongkong a Čína ponúkajú, či už v oblasti dovozu, výroby na objednávku, alebo vývozu. HKTDC poskytuje praktické informácie o aktuálnej situácii na ázijských trhoch, organizuje obchodné semináre za účasti hongkongských firiem v Českej republike a na Slovensku a pomáha s účasťou českých a slovenských podnikov na veľtrhoch v Hongkongu.

Text a foto:

RNDr. Ing. Peter Kozma, DrSc.

Institut Technologických Aplikácií, s.r.o.

SLOVENSKÁ A ČESKÁ KNIŽNICA

Ivan Lefkovits: 1923 Vydavateľstvo Kodudek, 2023

Táto kniha nie je obvyklá v dvoch smeroch. Jednak ide o literárny debut 86-ročného autora, zrejme najstaršieho debutanta v dejinách českej literatúry, a jej témou – ako to napovedá samotný názov – je panoramatický obraz udalostí jedného roka, ktoré priamo či nepriamo ovplyvňovali život mladej Československej republiky.

Ivan Lefkovits, autor tejto pozoruhodnej „historickej faktografickej fikcie“, ako znie jej podtitul, je rodákom z Prešova (21. januára 1937). Kvôli svojmu židovskému pôvodu bol za Slovenského štátu aj s celou rodinou perzekvovaný. Prežil koncentračné tábory v Ravensbrücku a Bergen-Belsene. Po vojne sa usadil spoločne s matkou v Prahe, kde vyštudoval Vysokú školu chemicko-technologickú. V roku 1967 odišiel natrvalo do Frankfurtu, kde začal svoju kariéru imunológa. Neskôr pôsobil na univerzitách v Marburgu, Rotterdame, prednášal v Oxforde i na Trudeauovom inštitúte v Sarnac Lake v USA. Je členom Učenej spoločnosti Českej republiky. Pred časom pripravil na vydanie spomienky svojich švajčiarskych priateľov, ktorí podobne ako on prežili holokaust pod názvom Žijú se svou minulostí.

Prečo práve rok 1923? Lebo ho autor považuje za „najšťastnejší“ v živote krajiny, ktorá povstala z trosiek Rakúska-Uhorska, keď sa začala hospodársky vzmáhať, jej mena patrila k najtvrdším na svete a dokázala aj odolávať odstredivým tendenciám nemeckých, slovenských i maďarských nacionalistov. Dej románu je rámcovaný prípravou osláv 5. výročia vzniku samostatného Československa,

ako aj chystanou veľkou výstavou súčasného francúzskeho výtvarného umenia, ktorá má byť holdom Francúzsku ako blízkeho spojencovi mladej krajiny. Ústrednou postavou je popredný český zberateľ a znalec umenia Vincenc Kramář. Toho vo Viedni zastihuje správa o zavraždení ministra financií Aloisa Rašína, ktorého smrteľne poraní dvoma výstrelmi 19-ročný anarchokomunista Josef Šoupal. Lefkovitsov román sa teda rozbieha spočiatku ako historická detektívka, ale postupne sa hlavnou dejovou líniou stáva činnosť Vincenca Kramáři, ktorému sekunduje jedna z mála fiktívnych postáv románu, mladík Jiří Winkler, ktorý sprevádza Kramáři na jeho cestách za nákupmi umeleckých diel.

Cez túto dejovú líniu potom defluje celá plejáda známych i menej známych osobností československého politického, spoločenského a hospodárskeho života, ako aj rôznych historických udalostí, ako napríklad začiatok rozhlasového vysielania na území Československa, štart leteckého spojenia medzi Prahou a Bratislavou, polozenie základného kameňa Tyršovho domu na Malej Strane, ale aj úmrtie Charlotty Masarykovej. To všetko vytvára pozoruhodnú historickú mozaiku, ktorá je vlastne vo svojich jednotlivostiach a aj ako celok veľmi výstižnou reflexiou svojej doby. Žiada sa v tejto súvislosti povedať, že tu nejde o žiadnu nostalgiiu za starými zlatými časmi. Je to predovšetkým zmysluplný obraz krajiny v istej historickej fáze, keď aj napriek všetkým svojim vnútorným rozporom, týkajúcim sa sociálnej a etnickej nerovnováhy, či národnostnej neznášanlivosti, mala ohromný potenciál i šancu. Prednosťou Lefkovitsovej knihy je, že to dokladá príkladmi konkrétnych historických osobností (o. i. napríklad významnými priemyselníkmi Václavom Laurinom, Václavom Klementom, Emilom Kolbenom či Jindřichom Waldesom), zapojenými do budovania nového štátu. Aj keď, ako sme povedali, Lefkovits považuje prvú polovicu 20. rokov za najkrajšie obdobie v histórii Československa, súčasne je aj realista, ktorý vníma existujúce spory napr. medzi legionársky-

mi združeniami, či napätie medzi Čechmi a Slovákmi, ako aj hľadanie foriem spolužitia s nemeckou a maďarskou menšinou a jej lojality voči novovzniknutému štátu. A pretože jeho Československo v roku 1923 nežije v medzinárodnom vákuu, autor neobchádza ani spoločenský a politický kontext nového usporiadania v Európe po prvej svetovej vojne, v ktorom sa už začínajú objavovať prvé náznaky budúcej celosvetovej kataklizmy.

Pretože Lefkovitsov románový príbeh vychádza z dokumentárneho podložia, možno ho čítať aj ako erudovaného sprievodcu danou historickou dobou. Dokladá to jeho veľmi dôkladná príprava v archívoch i v dobovej tlači (predovšetkým v Lidových novinách a v denníku Prager Tagblatt). Dokumentárnu súčasťou románu je aj viac ako tridsať reprodukcii obrazov a kresieb (o. i. Cézanne, Matisse, Drain, Rousseau, Braque či Delacroix), ktoré sú základom nákupu francúzskeho moderného umenia z roku 1923, čiže jednej z dejových liniek románu, a dnes tvoria jadro zbierok Národnej galérie v Prahe.

Ján Štrasser: Život na tekutých pieskoch/ Rozhovory s Martinom M. Šimečkom N Press, 2024

Popredný slovenský básnik, prekladateľ a publicista Ján Štrasser vydal ďalší zo svojej série knižných rozhovorov s významnými osobnosťami Slovenska. Tentoraz je jeho part-

nerom i protihračom v diskusii vplyvný slovenský publicista a spisovateľ Milan M. Šimečka. Rozhovorom o živote a slovenskej spoločnosti, ktoré viedli s prestávkami od septembra 2022 do októbra 2023, dali príznačný názov Život na tekutých pieskoch. Ide o naozaj výstižný titul, pretože ako tvrdí Milan M. Šimečka, slovenská spoločnosť je neukotvený, nestabilný organizmus, ktorý síce deklaruje svoju formálnu hodnotovú orientáciu, ale jeho vývoj je plný rozporov, sporov i protikladov, je to spontánny odhodlaný pohyb vpred, ale je to aj bojzlivé vyčkávanie, či alibistické kľučkovanie do strán a stagnovanie. A preto je to aj kniha o krajine, ktorá znovu „stojí na rázcestí“.

Milan M. Šimečka nie je celkom obvyklým typom slovenského intelektuála. A nejde len o jeho disidentskú minulosť, ktorou sa výrazne odlišuje od všetkých ostatných, verejne sa angažujúcich osobností slovenského spoločenského života. Je to síce mestský človek, no len málokto pozná vidiecke Slovensko tak ako on a len málokto ho osobne (a dobrovoľne) spoznával aj v tých najzapadnutejších zákutiach. Vydal o tom dve knihy: Medzi Slovákmi (2017) a v roku 2022 knihu Príhody tuláka po Slovensku, ktorá sa stala bestsellerom. A pretože sa nikdy netajil tým, že na svojich potulkách nenachádzal len samé ľudové drahokamy a kriticky sa k tomu vyjadruje, je sústavne trňom v oku slovenských nacionalistov a pseudovlastencov, ktorí si otvorili živnosť práve na prifarbovaní, folklorizovaní, či priamo účelovom ohýbaní slovenskej histórie či takpovediac národného života. Pritom Šimečkovi nešlo nikdy o nič iné, ako o hľadanie skutočnej podstaty národa a krajiny, v ktorej žije, o jej pravdivé definovanie s cieľom posunúť vďaka neprikrášľovanej reflexii spoločenské myslenie o kúsok ďalej, a tým aj celú spoločnosť smerom k civilizačnej modernite, či ak chcete ku skutočnej európskosti. Okrem individuálnej intelektuálnej výbavy mu v tom pomáhajú aj jeho skúsenosti človeka, ktorý sa v pravom slova zmysle ako člen najužšieho jadra vedúcich osobností v novembri 1989 podieľal na bezprostrednom formovaní dejín Československa a Slovenska v poslednom desaťročí 20. storočia.

Štrasserov rozhovor so Šimečkom je samozrejme aj o osobnejších veciach, o rodinnom zázemí, či o neľahkom dospievaní v rodine proskribovaného disidenta pod ustavičným tlakom eštebákov, o nemožnosti študovať, či o udávaní a farizejstve bývalých kamarátov, rodinnom živote, ako aj o Šimečkovej literárnej tvorbe a jeho práci v redakciách popredných slovenských a českých periodík. Igor Otčenáš, foto: internet

DUŠAN SEKELA

Práve tá rôznorodosť, ktorou umenie disponuje, je jedným zo základov jeho stálej príťažlivosti. Bohatstvo výrazových prostriedkov, umeleckého obsahu a formy stáročiami dynamicky narastá, až sme sa dostali do XXI. storočia. Nášho ľudského času, kedy sa stáva hľadanie hodnoty a poslania umenia pre jedinca temer nemožné. Hľadanie kvality akoby v záplave priemeru ustupovalo do úzadia. V umení dominuje sila zážitku. Lenže aj pojem zážitok je rozdielny. Povrchný a hlboký. Dnes tvorí vskutku veľa výtvarníkov s obdivuhodnými výsledkami. Prostota umeleckej väčšiny ich však pohlcuje a komplikuje cestu ku zdôrazneniu tvorivej výnimočnosti.

Dušan Sekela je jedným z tých talentovaných výtvarníkov, ktorému treba prívlastok „výnimočný“ pridať. Sledujem jeho tvorbu desiatky rokov a nikdy ma nesklamala. Začínal obdivom ľudskej figúry i prírody. Čiastočne to pripomína názov výstavy s obrovským filozofickým záberom „Krajina je život“. Ranné, pôsobivé akty, figurálne kompozície, z ktorých žiari autorova bravúra maliarskeho vyjadrenia. Umeľcove vnímanie sveta prešlo niekoľkými vývojovými etapami, aby dosiahlo dnešné výnimočné miesto. Naše pozemské či vesmírne bytie rámcuje radosťou. Vrstvením sviežich farieb, čím vzniká pôsobivý plastický obraz. Občas doň vkladá figurálne prvky. Jeho súčasné obrazy hrajú kolorovanými tvarmi, ktoré dávajú charakter nášmu životu. Je v nich túžba po slobode, nádej a radosť, presvetlia interiér a vnesú nové myslenie. Autorsky maľuje otázky i odpo-

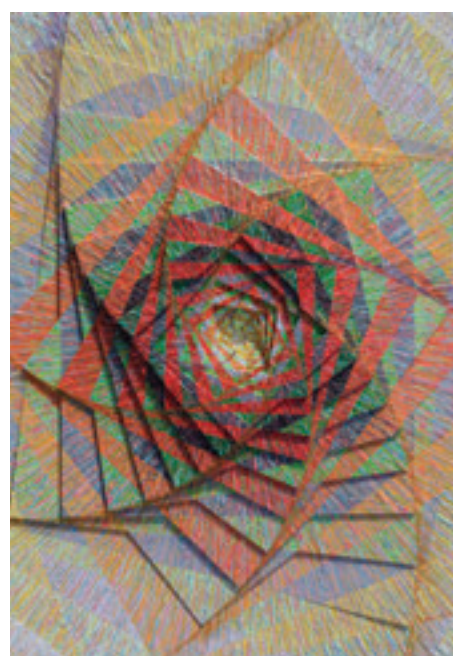
vede na filozofiu našej existencie. Pre toto všetko a omnoho viac si Dušanovu tvorbu cením. Táto jeho životná filozofia úsmevu je vlastná jeho charakteru. Je to vzácnosť, ako jeho umenie.

Akademický maliar Dušan Sekela, narodený v roku 1955 v Medzilaborciach. Absolvoval Vysokú školu výtvarných umení v Bratislave. Svoje práce prezentoval na mnohých výstavách doma i v zahraničí. Jeho diela nájdeme v štátnych i súkromných galerijných zbierkach, doma i v zahraničí.

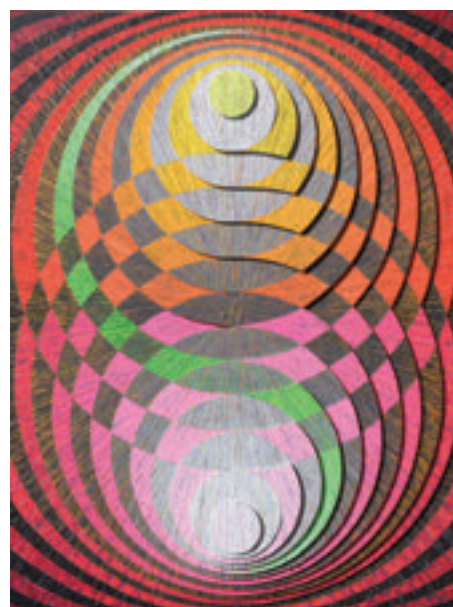
Patrí medzi dnes stále tvorivých a v mnohom výnimočných tvorcov Generácie 1950. Z ocenení jeho tvorby spomeniem udelenie čestného titulu Laureát Identifikačného kódu Slovenska.

Dušanova tvorba je realizovateľnou túžbou po humanizmom determinovanom vývoji. Je slnkom, bez ktorého sa nedá jestvovať.

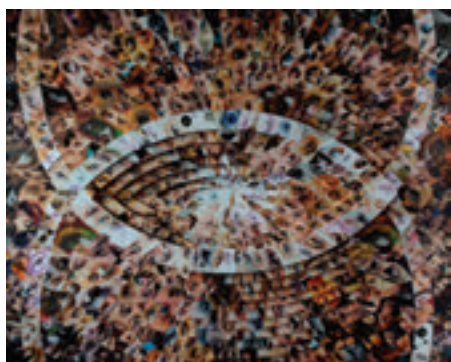
Luboslav Moza, 2024

Entropia B, 2017, 130x100, akryl.

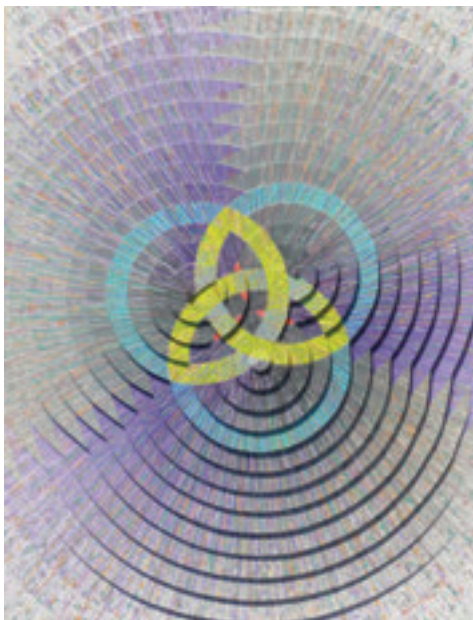
Harlekýnova milenka, 2017, 130x100, akryl.

Zočí, 2017, 50x60, koláž

Z úst, 2017, 50x60, koláž

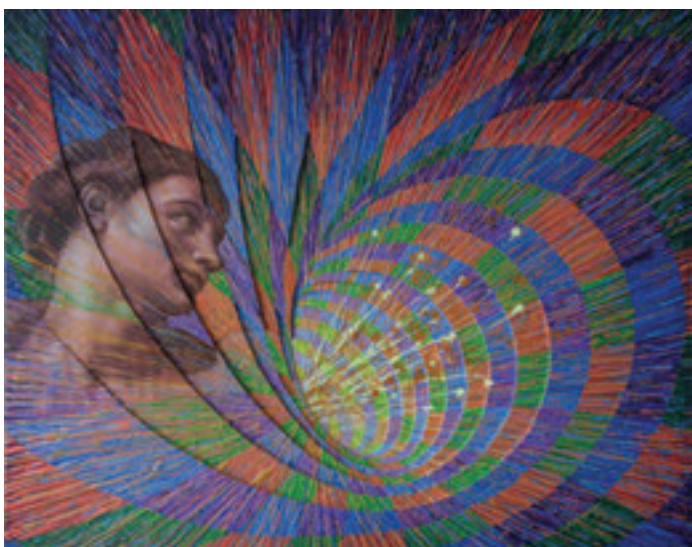
Trojedinost IV, 2012, 130x100, akryl

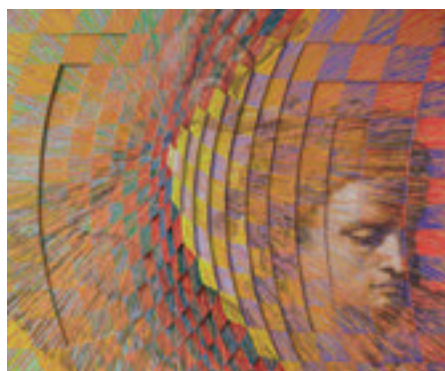
Trojedinost VI, 2012, 130x100, akryl

Trojedinost XV, 2016, 130x10, akryl

Prvý..., 2020, 70x86, kombinovaná technika

Posledný..., 2020, 70x86, kombinovaná technika

Vládnucci..., 2020, 70x86, kombinovaná technika

Tonmalerei III., Zvukomalebnoť III, 2011, 86x70, akryl ▶

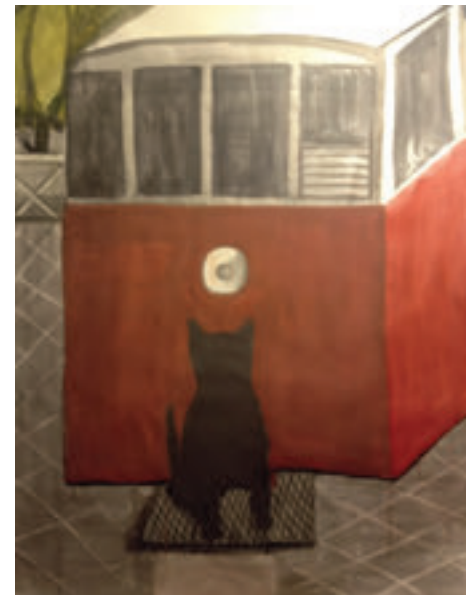
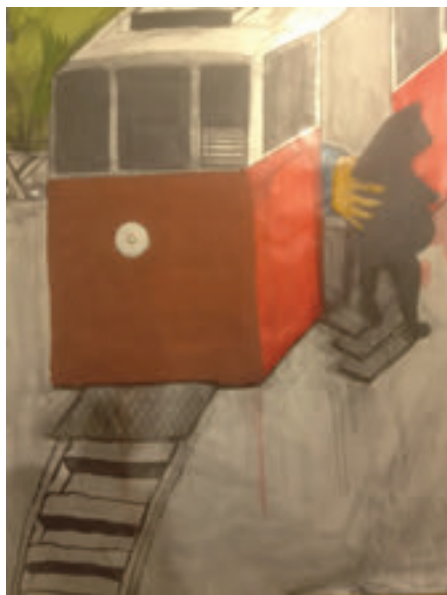
Prolog o kocúrovi

Na začiatku marca som mala možnosť vystavovať v galérii DNM v Prahe, koncept výstavy som rozdelila do troch častí, prvá najvýraznejšia sa týkala veľkoplošných ilustrácií. Už nejaký čas som vo svojej snahe o komiks hľadala tému, ktorá by ma vtiahla do seba ako výveva. Už nejaký čas som žila len na povrchu ľahko dosiahnuteľných príbehov, ktoré zdanlivo riešia otázky života a smrti. Povedľa toho som sa pokúšala oživiť vlastné príbehy, ktoré žijú v určitom organickom systéme mojej hlavy. Tento algoritmus bol však už obmedzený a limitujúci. Takže som potrebovala vojsť do nového priestoru, nezáležiac na tom, aký štýl tá budova či budovy budú mať. Prednostne ma vždy lákali klenby, kamenné či tehlové múry, najlepšie tisícročné. Hľadala som príbeh a jeho vizuálnu stránku. Mám rada, keď sa dej odohráva na mieste, ktoré poznám a môžem vkladať do textu či kresby vlastný priamo odpozorovaný detail. Môžem si overiť, či daná výpoveď má príslušnú chuť a vôňu. Zo začiatku sa Bulgakovova kniha *Majster a Margaréta* zdala nevyhovujúca, pretože ...Rusko, ...pre-

tože som v Moskve nebola. Lenže je to kniha, ktorá mi robila spoločnosť dlhú dobu, len potom trochu zapadla do zabudnutia. Dej, do ktorého som „liezla“ opakovane, niekedy som čítala len časti

odohrávajúce sa v Moskve, inokedy zas tie, čo sa odohrávali v Jeruzaleme, v meste, ktoré rímsky miestodržiteľ Pontský Pilát, syn hviezdára, tak neznášal. Začala som sa prikláňať k tejto myšlienke, lebo

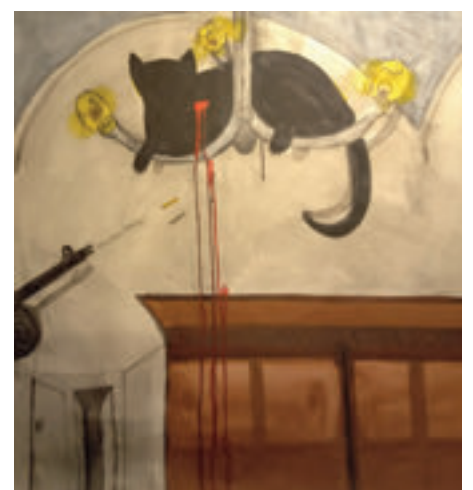
v čase mojej pauzy nastali zmeny, navštívila som Jeruzalem, videla som ruské spracovanie formou desaťdielného televízneho seriálu. Videla som, ako vyzerá Tverská ulica alebo Sadová. Predtým to boli neznáme prostredia. Bratislavčanka vo mne si predstavovala niečo ako bývalú februárku dnes Račiansku či Suché mýto – Hodžovo námestie. To množstvo honosných palácov v mojich predstavách nebolo dostačujúce. Klasicizmus strieda secesia. Dnes v čase virtuálnych návštev čohokoľvek sa mi svet otvoril. Nie že by to fakticky návštevu nahradilo, ale vizuálny dojem to supluje. Potom ma trápil nový vzťah k Rusku. Iný Rus, teda ruský žid Ilja Erenburg vo svojej knihe Dobrodružstvá Julia Jurenita napísal: „keď stretnem Slovana, mám bytostný pocit rozostupujúceho sa močiara“. Ja mám dnes iný pocit, keď pomyslím na Rusko: bytostný pocit rozširujúceho sa močiara. Ale Rusko nie je len Lenin, Stalin či Putin, ale aj Erenburg, Bulgakov, ktorý bol pôvodcom z Ukrajiny, no celý život žil v Rusku, Solženicin, Vysockij a milióny normálnych ľudí, ktorí by radi žili v pokoji. Tí istí Moskovčania, ktorí vystupujú aj v Bulgakovovom románe. Stávajú sa obeťou krátkej návštevy mystickej suity démona Wolanda. Chudáci moskovskí občania padajú do rôznych pascí, ktoré im zlomyseľne diabli pripravujú. Koroviov, Behemot-Hroch-Kocúr, Hela, upír Azazelo, to je suita démona Wolanda.

Začala som si kresliť skice a rozmýšľala som o pojatí. Ponúkla sa mi postava Behemota-kocúra, ktorý je komickou postavou príbehu. Je ostrý, odvážny, ušti-pačný, drzý, ale k Margaréte je dvorný, milý a galantný. Občas sa objaví v ľud-

skej podobe, keď to situácia vyžaduje. Rozkreslila som si epizódy, ako sa pokúša nastúpiť na električku, ale je vyhodенý, a tak sa zvezie na zadnej plošinke, ako každý, komu sa nechce platiť, aj keď on sa zaplatiť pokúsil. Pracovala som na malej ploche s tým, že finálnou podobou budú veľkoplošné kresby, kde sa budem môcť pustiť do detailov. Pretože kocúr bol v nadživotnej veľkosti, lebo Behemot je v Starom zákone hrochom, kvôli veľkosti a ohromnosti. Môj pôvodný zámer bol dokresliť veci do najmenších detailov a definovať štruktúry materiálov, ale upustila som od toho, čisté abstrahované plochy z odstupu dávali hmotám a priestorom väčšiu výpovednú hodnotu. Spolu s vizuálnou stránkou sa mi vytvorila aj celá koncepcia projektu, rozhodla som sa v týchto veľkoplošných kresbách sústrediť sa na jednotlivé postavy. Rozdeliť cyklus na časť o kocúrovi, o Pontskom Pilátovi, ktorý má vlastne z môjho pohľadu väčší význam ako postava Jošua Hanocriho, ktorý stelesňuje Ježiša Krista. Potom by som chcela urobiť časť venovanú Majstrovi a jeho Margaréte a nakoniec ich odchodu do univerza, kam ich Woland usadí.

Vsadiť príbeh do komiksovej podoby bude ešte beh na dlhú trať, ale ja už svoju predstavu mám. Bude to o vzťahu veľkých celostránkových obrázkov bez dialógu k malým, rozvíjajúcim dej vybraných epizód, radeným do juxtapozície. Tu sa ale veľmi hodí pojem „spomienky na budúcnosť.“

Ďalšia časť mojej výstavy v priestoroch galérie DNM je o ilustráciách ku krátkym textom v časopise Listy alebo textom písaných mnou či mojimi dospelý-

mi deťmi, väčšinou určeným detským čitateľom. Súčasťou je objekt „Dom zvierat“, aj s obyvateľmi, čo mi poslúžilo ako kulisa ku krátkym videám, ktoré sú tiež k videniu schované pod QR kódmi.

Text a foto: *Dominika Paštéková*

Operný spevák koncom
50. rokov minulého storočia

Život a umelecká kariéra spojená s Rímom

*(Storočnica narodenia
LADISLAVA PUDIŠA)*

Bezpochyby patril k najvýraznejším umeleckým reprezentantom slovenského exilu. Nič na tom nemení ani fakt, že doma okolo neho roky rokúce panovalo doslova hrobové ticho. Aktuálne si pripomíname storočnicu narodenia tohto renomovaného operného speváka.

Ladislav Pudiš (neskôr Ladislao, Leo Pudiš) pochádzal z liptovskej dediny Bešeňová, kde sa 18. apríla 1924 narodil. Ludovú školu navštevoval v Košiciach, študoval na gymnáziu a do roku 1945 na Slovenskej vysokej škole technickej v Bratislave. Na jar 1945 emigroval cez Rakúsko a Nemecko do Ríma, kde súkromne študoval spev u chýrneho Riccarda Stracciariho. Tridsať rokov (1947–1977) bol operným spevákom, potom pracoval v slovenskom oddelení Vatikánskeho rozhlasu.

OSUD ZVANÝ VEČNÉ MESTO

Spevu sa venoval už počas gymnaziálnych štúdií, ako vysokoškolský účinkoval v Modrom kostolíku v Bratislave, kde svojím interpretačným kumštom fascinoval mnohých slovenských aj zahraničných obdivovateľov. Ladislav Pudiš mal i herecké nadanie, ktoré prejavil už ako 14-ročný v divadle Veritas v Košiciach, neskôr sa zdokonaľoval v ochotníckej divadelnej škole v Bratislave a ako člen divadelného krúžku Rozkvet.

Čoskoro po príchode do Ríma (1945) začal vďaka podpore bývalého veľvyslanca Slovenskej republiky pri Svätej stolici Karola Sidora opäť študovať na technike. Súčasne sa stal zásluhou monsignora Jozefa Kapalu žiakom renomovaného maestra Riccarda Stracciariho, ktorý talentovanému Slovákovi predpovedal veľkú spevácku kariéru. Napokon medzi nimi vzniklo silné priateľské puto a v roku 1947 spoločne vystupovali na koncertoch v Pescine – v kostole Santa Maria in Valicela. Popri štúdiu spevu si mladý Pudiš privyrábal u Pietra Tocciho v obchode v centre Ríma. Neskôr uzavrel manželský vzťah s jeho dcérou, opernou speváčkou Enzou Tocci. Táto

Jozef Ciger Hronský: Rímsky motív (akvarel, 1946)

Celkový pohľad na rodnú lipťovskú obec Bešeňová

skutočnosť definitívne rozhodla i o Pudišovom ďalšom životnom osude – trvale zostať vo Večnom meste.

ZNAMENITÝ INTERPRET

Vôbec prvý raz, po poldruharočnom štúdiu, vystúpil rodák z Bešeňovej na opernej scéne Arena Italia v Tivoli v úlohe Dona Basilia v Rossiniho opere Barbier zo Seville. Dôležitou udalosťou z aspektu jeho budúcej kariéry bola účasť v spevákovej súťaži v sále pesarského konzervatória, ktorej predsedal hudobný skladateľ a riaditeľ konzervatória Franco Alfano (1948). Medzi členmi poroty figurovali aj slávni speváci – tenorista Aureliano Pertile a barytonista Riccardo Stracciari. Znameníť interpretácia Rossiniho a Mozartových árií vyniesla Pudišovi zisk prvej ceny. Dlhodobou išlo o najväčší slovenský spevákovi úspech na Apeninskom polostrove. Písali o tom aj talianske noviny a časopisy. Napríklad Avanti uverejnili v článku Zlaté hrdlá v boji o prvenstvo tieto slová: „Osobitú zmienku si zaslúži Ladislav Pudiš z Ríma, basista, ktorý spieval prekrásnu interpretáciu Mozarta. Zvláštnou zaujímavosťou bolo, že tomuto poslednému kandidátovi tleskali aj členovia komisie, čiže možno očakávať, že jeho výhra je istá...“

Ešte v tom istom roku 1948 sa Pudiš zúčastnil na spevákovej súťaži v mestskom divadle v toskánskej Carrare. Porota, kto-

Ladislav Pudiš (vľavo) s ikonickou švédskou filmovou herečkou Ingrid Bergmanovou – držiteľkou troch Oscarov

rej predsedal umelecký šéf milánskej La Scaly Mario Labroca, prvú cenu neudelila, druhú získali ex aequo florentská sopranistka Rita Bezzi a Slovak Ladislav Pudiš.

Interes o jeho nevšedne silný hlas okamžite prejavil aj taliansky rozhlas, kde debutoval v roku 1948 so speváčkami Gannelou Borelli, Verou Magrini a Sandrou Semproni. Rozhlasový debut svojho rodáka mali možnosť počuť i slovenskí poslucháči. Uvedené úspechy viedli k tomu, že Pudišov bas znel čoraz častejšie na talianskych aj svetových operných scé-

Dobová fotografia operného domu Teatro Massimo v Palerme, kde spevák pôsobil

Teatro Massimo v Palerme (časť interiéru)

S pápežom Jánom Pavlom II. (polovica 80. rokov minulého storočia)

v štúdiách spoločnosti CBS – v sprievode Londýnskeho symfonického orchestra.

PO BOKU HVIEZD

Rozhodne treba spomenúť i Pudišovu účasť na prestížnom opernom festivale v Castellamare di Golfo pri Palerme, kde v rámci programu Svätého roka 1950 spieval Collina v Pucciniho Bohéme a Sparafucila vo Verdiho Rigolettovi. Vzápätí prvýkrát účinkoval na Sardínii – v Cagliari stvárnil postavu Leporella v Mozartovom Donovi Giovannim. Slávny dirigent Renato Fesano si vtedy Slováka natoľko obľúbil, že ho angažoval na niekoľko sezón, v roku 1956 aj do excelentného predstavenia Rossiniho opery Manželská výmena, ktorú vysielala v priamom prenose verejnoprávna talianska televízia.

Rekapitulujúc Pudišov bohatý operný repertoár možno konštatovať, že zažiaril najmä ako Don Bartolo v Rossiniho Barbierovi zo Seville, Figaro v Mozartovej Figarovej svadbe (spieval po boku Thomasa Stewarta a Pilar Lorengar), gróf Robinson v Cimarosovom Tajnom manželstve, Don Pasquale v rovnomennej Donizettiho opere či Rigoletto v rovnomenom Verdiho opuse. Partnermi na javiskách mu v kooperácii s veľkými dirigentskými osobnosťami boli Giacomo Lauri-Volpi, Renata Tebaldi, Maria Filipeschi, Boris Christoff a iné hviezdne umelecké mená. Viac ráz tiež spieval náboženské oratóriá pod vedením legendárneho hudobného skladateľa, zbormajstra a kardinála Domenica Bartolucciho.

HOLD SLOVENSKÉMU SPEVU

Hlboký, vrúcny vzťah Ladislava Pudiša k rodnému Slovensku potvrdzuje nespočítateľné množstvo speváckych vystúpení na krajaňských akciách v Taliansku, USA a Kanade. Obeta-

vo a bez nároku na honorár majstrovsky propagoval slovenské ľudové piesne a skladby našich autorov. Nezabudnuteľné bolo jeho účinkovanie v Toronte pri príležitosti 1150. jubilea príchodu svätých Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu (1963). „Keď niekto nemá svoj vlastný štát“ – uvádza Pudiš v jednom z listov adresovaných bratislavským priateľom –, „ten sa ťažko môže ochraňovať... Zostal som v Ríme, išiel som dopredu, založil si rodinu a ako spevák som mal krásnu kariéru...“

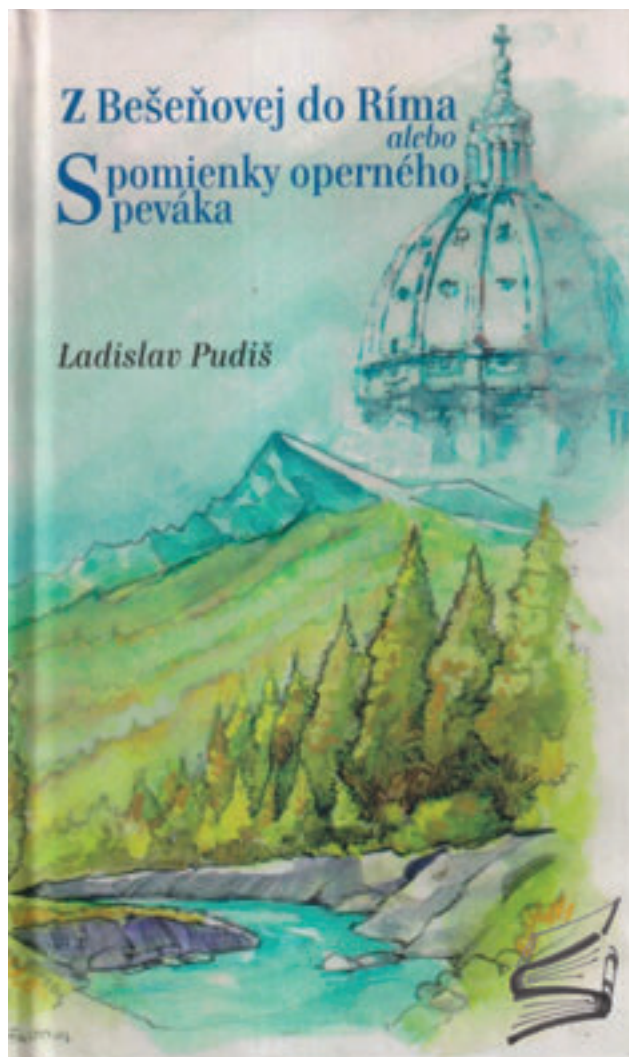
Keď Ladislav Pudiš ukončil tridsaťročnú spevácku dráhu, pracoval v slovenskej redakcii Vatikánskeho rozhlasu, neskôr bol vedúcim jej liturgického oddelenia. Bohaté skúsenosti, zážitky, ako i reminiscencie na priateľov, ktorých počas cesty životom stretol, zhrnul v memoároch Z Bešeňovej do Ríma alebo Spomienky operného speváka (2000). Záver v mnohých ohľadoch interesantnej knihy obsahuje tieto riadky: „Slovenský spev sa stal pre mňa žriedlom, z ktorého vyviera krásna stesľujúca národného ducha. Áno, všetky národy sveta majú možnosť načrieť z tohto prameňa, ale slovenský spev je pre mňa jedným z najkrajších.“

Životný príbeh maestra Ladislava Pudiša – prvého talianskeho operného speváka slovenského pôvodu – sa s definitívnou platnosťou uzavrel 19. mája 2005 v Ríme.

Peter Cabadaj

Zdroj fotografií: *archív autora*

Obálka knihy vydananej v roku 2000

Síla víry

Na Pražskej medzinárodnej konferencii slovenských a českých stredoškolákov v novembri minulého roku získal III. miesto študent Gymnázia v Krnove, Kryštof Vyleťal, za svoju príkladnú originálnu štúdiu **Síla víry**. Spracoval v nej životné osudy svojho starého otca a starej mamy, Slovákov, ktorí zo Slovenska presídlili do Krnova a zapísali sa do novodobej histórie Krnovska. Štúdiu i prezentáciu autor spracoval zo základného výskumu a využil aj rozsiahlu odbornú literatúru. Položil tak základy k výskumu slovenských osobností v regiónoch ČR.

Kryštof Vyleťal

Gymnázium Krnov, Smetanův okruh 19/2, 794 01 Krnov

Konzultant: Mgr. Marcela Bachanová

OBSAH

Úvod	2.3 Pěstounství
1. Rodinná historie ⁵	2.4 Finsko
1.1 Miloš Vyleťal	2.5 Disidentství, revoluce
1.2 Gita Vyleťalová	3. Po sametové revoluci
2. Před sametovou revolucí	Závěr
2.1 Slovensko	Seznam pramenů
2.2 Krnov	Přílohy

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem svou práci vypracoval samostatně, použil jsem pouze podklady (literaturu, software atd.) uvedené v příloženém seznamu a můj postup při zpracování a dalším nakládání s prací je v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v plném znění.

V Krasově dne 27. 10. 2023

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych chtěl poděkovat paní Mgr. Marcele Bachanové za snahu a čas vynaložený na konzultace k této práci. Chtěl bych také velice poděkovat svým prarodičům za poskytnutí nespočtu

rozhovorů, fotografií, dokumentů a úprav, které vyústily ve finální verzi této práce. Ze stejných důvodů bych chtěl poděkovat zaměstnancům SOKA Bruntál se sídlem v Krnově.

1. RODINNÁ HISTORIE

1.1 Miloš Vyleťal

Můj děda – Miloš Vyleťal se narodil v srpnu roku 1954 v Šaci u Košic do ateistické rodiny. Jeho otec Jaro sice byl železniční inženýr, ale vedl Miloše k přírodě. Matka Marta byla učitelka na základní škole v Šaci.¹ Když bylo Milošovi pět let, jeho rodina se přestěhovala do Košic, kde žil až do prvního ročníku vysokoškolského studia. Studia zahájil na UPJŠ² v Košicích na Přírodovědecké fakultě. Po prvním ročníku přestoupil na UK³ v Bratislavě, také na Přírodovědeckou fakultu.

Z otcovy strany měl českého dědu Josefa, který se na Slovensko přestěhoval po vzniku první republiky kvůli nedostatku vyšších úředníků. Měl také českou babičku Jarmilu, která byla krejčí. Narodili se jim tři synové: Milošův otec Jaro, Milan a Vlodo. Milan zakotvil v Praze, Vlodo v roce 1968 emigroval do Švýcarska. Ze strany matky Marty měl prarodiče z Gemera, Alexandra a Juditu, kteří oba byli hajní, a tetu Hildegardu.

1.2 Gita Vyleťalová

Moje babička – Gita Vyleťalová se narodila v květnu roku 1954 do rodiny Kubicových⁴ na severním Slovensku v Kysuckém

¹ Viz p. č. 1

² Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

³ Univerzita Komenského v Bratislave

⁴ Viz p. č. 2

Marta a Jaro

Novém Městě. Přes léto jezdila na letní prázdniny do Krnova za svou babičkou Františkou. Po vystudování Střední všeobecně vzdělávací školy se vydala na studium SVŠT⁵ do Bratislavy, kde studovala na Chemicko-technologické fakultě chemii.

Ze strany otce Tomáše měla babičku Margitu a dědu Justýna, kteří byli statkáři. Kolektivizace po roce 1948 jim vzala většinu majetku. Tomáš pracoval jako vedoucí úctárny v Závodě valivých ložisek (ZVL). Ze strany matky Aleny, která pracovala ve Spořitelně, měla dříve zmíněnou babičku Františku a dědu v Krnově, kam se přestěhovali po 2. světové válce ze Vsetína.

2. PŘED SAMETOVOU REVOLUCÍ

2.1 Slovensko

Gita s Milošem se seznámili během studií střední školy na Biologické olympiádě v Bratislavě, kde oba vyhráli ve svých oborech – biologie člověka a ochrana přírody.⁶ Poté, co oba začali studovat na vysoké škole, si rok dopisovali, ale po roce chtěl Miloš vztah posunout dál, proto se přestěhoval do Bratislavy, kde pokračoval ve studiu. Díky Gitě se také seznámil s křesťanstvím a uvěřil v Boha. Ještě před dokončením studia se v roce 1977 vzali.

Po skončení studií⁷ se oba přestěhovali do Košic, kde oba pracovali na Akademii věd, každý na svém vlastním ústavu. Miloš na Ústavu krajinné ekologie a Gita pracovala na Ústavu fyziologie hospodářských zvířat. Ještě v Košicích se jim narodil jejich první syn Tomáš. Neměli však vlastní bydlení, a proto musela Gita během mateřské dovolené zpátky do Kysuckého Nového Mesta ke svým rodičům.

2.2 Krnov

Po třech letech se v roce 1981 všichni tři přestěhovali do Krnova, protože v Košicích nebylo možné sehnat dobrý byt pro rodinu a v Krnově Gita již rodinu měla. Pár měsíců po stěhování se jim narodil druhý syn, Lukáš.

Ze Slovenska si do Čech přivezli málo tradic, jako například jezení zelňačky a halušek na Vánoce nebo zpívání některých písní slovensky, například vánočních koled. Tento „nedostatek tradic“ byl nejspíše způsoben tím, že Gita s Milošem neměli plně slovenské rodiče a předky, ale měli částečně české kořeny.

Po nastěhování do Krnova se začal Miloš profesionálně zabývat ochranou přírody při Okresním vlastivědném muzeu v Bruntále a Gita zůstala doma s dětmi, což byl její sen. V rámci práce na ochraně přírody se také Miloš stal tajemníkem okresní organizace Českého svazu ochránců přírody.

Během studia na vysoké škole v Bratislavě se zapojili do disidentských křesťanských společenství, která byla decentralizována a existovaly jich desítky. Společenství, do kterého chodil Miloš

Tomáš a Alena

Miloš Vyletal (vlevo) a Gita Vyletalová (vpravo) v jejich svatební den, 1977

s Gitou, vedl jeden ze slovenských disidentů, Vladimír Jukl⁸. Po přesunu do Česka každý páteční večer pořádali u sebe doma pro lidi z kostela duchovní večery plné povídání, zpěvu a modliteb.

2.3 Pěstounství

V Krnově měli přátele, kteří se starali jak o své, tak i o děti v pěstounské péči. Gita s Milošem to vnímali jako dobrý vzor pro život, a proto se rozhodli je v tom následovat. Museli však podstoupit mnoho testů a rozhovorů. V testech byli otevření, přiznali se ke křesťanství, nemělo totiž cenu cokoli skrývat. Nakonec sice byli perfektními kandidáty na pěstounskou péči z praktického hlediska (rodina, vzdělání, práce atd.), ale ne z hlediska ideologického.

Ale pak se Vyletalovým po roce, těsně před Vánocemi, ozvali z kojeneckého ústavu, že mění budovy a že jim zůstalo poslední dítě, zda si je nechtějí vzít i za těchto náhlých okolností. Samozřejmě nabídku přijali a jejich rodina se rozrostla o další dítě, tentokrát dceru Valentýnu.

Valentýna měla již při narození snížené IQ, omezenou motoriku, což se ale zmírnilo tím, že se jí Gita intenzivně věnovala.

⁵ Slovenská vysoká škola technická v Bratislave (od roku 1991 Slovenská technická univerzita v Bratislave)

⁶ Viz p. č. 3, č. 4

⁷ Viz p. č. 5, č. 6

⁸ (* 1925 - † 2012) Slovenský matematik, římskokatolický kněz. Za vlády KSČ organizoval společně se Sílvestrem Krčmářem tzv. tajnou církev na Slovensku.

Ještě před tímto výjezdem do Finska přátelé Vyleťalových organizovali tajný tábor rodin v Československu. Chtěli se totiž vyhnout pozornosti StB, která by s sebou nesla trest za maření dohledu státu nad církvemi a náboženskými společnostmi¹⁰.

Na okraji města Jyväskylä ve Středním Finsku se v komplexu internátu seznamovali společně se 120 ostatními manželskými páry v rámci programu o rozvíjení manželských vztahů, výchově dětí, vzájemném pochopení, poznání, komunikaci apod. Tento kurz vedl manželský pár, který si původní program dovezl z Norska. Mezi těmito přednáškami a diskuzemi se také věnovali mnoha duchovním, sportovním, odpočinkovým a jiným aktivitám.

Gita s Milošem byli vedoucími osloveni s nabídkou, zda by nechtěli mít přednášku na téma křesťanské církve v ČSSR v místní hale. Nabídku přijali a na tuto přednášku přišlo přibližně 80 párů, což bylo mnohem více, než očekávali.

2.5 Disidentství, revoluce

I jejich další činnosti byly mířeny proti komunistickému režimu. Miloš s Gitou díky svému bydlišti u hranic s PLR pro své přátele ve vnitrozemí pašovali přes hranice ve svém trabantu různé materiály s křesťanskou tematikou, v té době v ČSSR nedostupné. S tímto jim také pomáhala jejich spojka na hraničním přechodu Mikulovice. Kromě křesťanských materiálů také převáželi počítače, tiskárny a jiná zařízení, která jim následně pomohla k šíření myšlenek křesťanství. Mezi sedmnáctým a devatenáctým listopadem roku 1989 byl Miloš na konferenci Českého svazu ochránců přírody, kde na vlastní kůži zažil sametovou revoluci. Během konference (17.–19. listopadu 1989) šel se zvědavostí na zcela plně Václavské náměstí, kde již probíhaly demonstrace Pražanů. Studenti i dospělí zvonili klíči, skandovali hesla. „To byla úplná euforie. Bylo vidět, že tohle těžko zastaví,“ prohlásil Miloš.

3. PO SAMETOVÉ REVOLUCI

Hned po revoluci Miloš vstoupil se svými kolegy a Gitou do Občanského fóra. Politicky aktivní byl ale pouze on. Po první demonstraci v Krnově, přibližně dva týdny po 17. listopadu, začali místní členové OF jednat o změnách s vedením Krnova a Bruntálska, organizovali demonstrace a manifestace.

Také hned po revoluci začali pracovat na Manželských setkáních v rámci spolku YMCA Setkání, aby nemuseli své nabyté vědomosti sdílet potajmu v malém kruhu lidí, ale mezi tolika páry, kolik se jich přihlásilo. První rok projevilo zájem 40 párů, rok nato 80. Další rok se počet opět zdvojnásobil, poté začali pořádat tábory rodin, které dodnes také sklízí velký úspěch.

Miloš pracoval na krnovské radnici nejprve jako pracovník pro životní prostředí. Po volbách do zastupitelstva roku 1990 se za ČSL, do které vstoupil během příprav voleb, dostal na post vedoucího odboru výstavby a životního prostředí¹¹. Tam setrval dalších osm let až do komunálních voleb 1998, které v Krnově vyhrála KSČM spolu s ČSSD¹².

ZÁVĚR

Z tohoto příběhu mých prarodičů vyplývá mnoho důležitých ponaučení a inspirace. Je zřejmé, že jejich životní cesta byla plná výzev a nečekaných zvrátů, ale díky své lásce, odhodlání a víře v hodnoty, kterými byli vedeni, dokázali překonat mnoho

Miloš Vyleťal a Gita Vyleťalová, 2022

překážek. Jejich příběh nás učí, že láska a rodina jsou silnými pohonnými motory pro dosahování cílů a překonávání obtíží. Také nám připomínají důležitost sebeobětování a dobrovolnické práce, kterou věnovali na podporu a rozvoj vztahů v manželství a péči o svou pěstounskou dceru.

Zároveň je jejich život svědectvím o síle lidského ducha a odhodlání v dobách politických změn. Po sametové revoluci se stali aktivními účastníky veřejného života a pracovali na rozvoji občanské společnosti. Jejich příklad ukazuje, že každý z nás může mít pozitivní vliv na své okolí.

Celý jejich životní příběh také ilustruje význam mezinárodní spolupráce a výměny zkušeností. Jejich kontakty s přáteli ve Finsku a jiných zemích jim přinesly nové perspektivy a inspiraci. Tato spolupráce je stále živá a představuje neocenitelný způsob jak se vzájemně obohacovat a posilovat.

Gita a Miloš Vyleťalovi jsou vzorem jak pro mě, tak pro nás všechny, ať už jde o rodinu, aktivismus nebo mezinárodní spolupráci. Jejich příběh nás naplňuje nadějí a ukazuje, že s láskou, vírou a odhodláním můžeme dosáhnout velkých věcí a ovlivnit pozitivním způsobem svět kolem sebe.

SEZNAM PRAMENŮ

Knihy:

1. BEDNAŘÍK, Petr; KOVAŘÍK, David; MARŠÁLEK, Zdenko a NOSKOVÁ, Helena. *Meniny kolem nás*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2020. ISBN 978-80-7285-249-9.
2. MIKLOŠKO, František. *Vladišir Juki: V prvej linii veľkého príbehu: svedectvo o misií, viere, odvahu a vernosti generála tajnej cirkvi*. 1. vyd. Slovensko: POSTOJ MEDIA, 2022. ISBN 978-80-89994-60-1
3. ČURDA, Jan a DVOŘÁK, Jan. *Moderní dějiny pro střední školy: světové a české dějiny 20. století a prvního desetiletí 21. století*. Brno: Didaktis, c2014-c2015. ISBN 9788073582234.

Noviny:

1. Autor neznámý. Na Krnovsku zvíťazila ČSSD, na druhém místě skončila ODS. *Krnovský Region*. Krnov: neznámé nakladatelství, 1998, 7(46): 1.
2. Autor neznámý. Volby v okrese drtivě vyhráli sociální demokraté. *Krnovský Region*. Krnov: neznámé nakladatelství, 1998, 7(46): 1.
3. Autor neznámý. Na krnovském městském úřadě proběhnu brzy změny na postech vedoucích odborů. *Krnovský Region*. Krnov: neznámé nakladatelství, 1998, 7(48): 1.

Internet:

1. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [ČSÚ]. (1990). *Volby do zastupitelstev obcí*. [cit. 2023-16-7]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/kv/1990/kv?zjazyk=CZ&xid=1>
2. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [ČSÚ]. (1998). *Volby do zastupitelstev obcí*. [cit. 2023-16-7]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/kv/1998/kv?zjazyk=CZ>
3. ČESKO. § 173 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon - znění od 30. 12. 1957. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2023. [cit. 2023-22-9]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-86#p173>

Vzpomínky:

Rozhovor s Vyleťalovými 21. 4. 2023, 5. 6. 2023 a 22. 6. 2023
Korespondence s Milošem Vyleťalem – datum: 24. 10. 2023, forma: e-mail

Přílohy:

Přílohy č. 1 – č. 9: Osobní archiv Vyleťalových, 2023
Přílohy č. 10 – 12: Viz sekce *Noviny*.

¹⁰ ČESKO. § 173 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon - znění od 30. 12. 1957. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2023. [cit. 2023-22-9]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-86#p173>

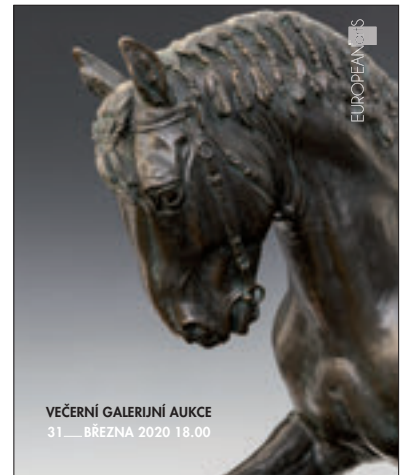
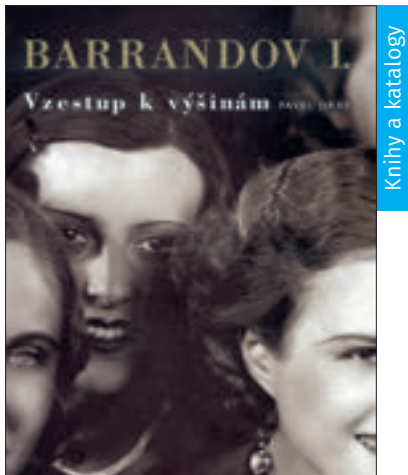
¹¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [ČSÚ]. (1990). *Volby do zastupitelstev obcí 24. 11. 1990*. [cit. 2023-16-7].

Dostupné z: <https://volby.cz/pls/kv/1990/kv?zjazyk=CZ&xid=1>

¹² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [ČSÚ]. (1998). *Volby do zastupitelstev obcí*. [cit. 2023-16-7]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/kv/1998/kv?zjazyk=CZ>

Naše studio tvoří nejen grafici, ale i DTP specialisté pro předtiskovou přípravu. Dáváme si záležet na kreativitě a nápadu, který je posléze vizualizován v našich grafických výstupech.

Nabízíme profesionalitu, spolehlivost, osobní přístup i rozumné ceny.

OTEVŘETE DVEŘE
NEJVYŠŠÍ CENĚ
ZA VAŠI NEMOVITOST

Odhad nemovitosti zdarma
Dědické řízení

+420 724 144 844

jana@janasmidovareality.cz

www.janasmidovareality.cz